

СЛОВО ПРОСВІТИ

ВСЕУКРАЇНСЬКИЙ КУЛЬТУРОЛОГІЧНИЙ ТИЖНЕВИК

24 (453), 12—18 червня 2008

ЯК НИЩАТЬ ПЕРЛИНУ АРХІТЕКТУРИ

● ГАРЯЧА ТЕМА

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Всесвітню славу Андріївській церкві принесли довершеність архітектурних форм, пропорції споруди, твори живопису та багатий декор інтер'єру, дивовижна гармонія з навколишнім ландшафтом.

Наддніпрянська круча — місце особливе. Колись неподалік було капище Перуна. Потім перша на Русі церква Василя. Андріївська церква за проектом Франческо Бартоломео Растреллі постала 1754 року, коли завершили оздоблення споруди. На будівництві працювали десятки й сотні українських майстрів і вмільців.

У сміливому задумі зодчий Растреллі поєднав національні традиції народу та досягнення українських майстрів з бароко, яке зародилося в Італії в XVI столітті.

Нині Андріївська церква — це візитівка Києва та одна з чотирьох пам'яток України, що увійшли до каталогу "1000 чудес світу", виданого в Німеччині.

Через надзвичайну цінність пам'ятки 2008-го Україна звернулася з пропозицією внести Андріївську церкву до Списку Всесвітньої Спадщини ЮНЕСКО.

Але чи врятує це Андріївську церкву від знищення, як й інші визначні архітектурні пам'ятки старовини, — через неймовірну, патологічну жадоу нинішніх скоробагатків, які намагаються всю старовину, історичну частину столиці перетворити на суцільний будівельний майданчик?

На дніпровських схилах біля Андріївської нині "вирастає" каскад новобудов. І хоч ця територія — охоронна зона самої церкви та заповідника "Старовинний Київ", де категорично заборонено нове масштабне будівництво, а дозволено тільки роботи зі збереження історичних споруд, неподалік працює потужний кран: іде надбудова горішніх поверхів у будинку на вулиці Десятинній.

Чи можна знищити пам'ятку, не торкаючись її? Виявляється, так! Досить змінити середовище навколо, і визначна архітектурна споруда загубиться поміж свічок-хмарочосів, а то й зовсім завалиться — через безперервні струси ґрунту від ударів потужної будівельної техніки.

Закономірно, що комісія фахівців-геологів з інституту Академії наук України зробила висновок: одна з причин значних зсувів ґрунту на Андріївському пагорбі та тріщин у самій церкві — сусіднє будівництво.

Небайдужа столична громадськість 4 червня збиралася у Національній спілці письменників України, щоб привернути увагу урядових структур, міської влади, усієї спільноти до ситуації, яка потребує нагального вирішення долі цієї перлини зодчества щодо її захисту та збереження для нащадків.

Але, як з'ясувалося, все зав'язано в тугий вузол проблем.

Андріївська церква передовсім збудована як культова споруда, і це не лише історична пам'ятка архітектури. Тому й не дивно, що духовенство і віряни хочуть і мають право здійснювати в ній свої богослужіння.

Ще з радянських часів існує музей "Андріївська церква", який має і "свої" інтереси: проводить тут екскурсії, лекції, культурно-масові заходи. Не втратила чинності й постанова Кабінету Міністрів України від 9 серпня 2001 року № 1005 "Про використання культових споруд — визначних пам'яток архітектури, які не підлягають передачі у постійне користування релігійним організаціям". Ця постанова надає дозвіл Українській Автокефальній Православній Церкві проводити в Андріївській богослужіння — у дні великих релігійних свят, ювілейних і пам'ятних дат, а також на час визначних та церковних подій.

Та й не вперше українська влада обіцяє повернути всі культові споруди, відібрані за радянського режиму в церков, їхнім власникам — релігійним громадам.

У Секретаріаті Президента нещодавно обговорювали питання про можливість передачі Андріївської церкви у постійне користування Українській Автокефалії. Працівники музею виступають категорично проти, мотивуючи це тим, що Українська Автокефальна Православна Церква і так проводить в Андріївській щоденні богослужіння.

— Українське товариство охорони пам'яток історії та культури внесло (рішенням своєї колегії) історичну частину Києва до "Червоної книги культурної спадщини", — каже перший заступник голови Микола Пархоменко. — Це саме той перелік пам'яток, який ми майже втратили, бо переконані, що історичний центр Києва, який дістався нам із XVIII—XIX століть, зруйновано. І відтворити його неможливо — ні зараз, ні в майбутньому: оббудовано Національну оперу, Софію Київську; майже готові проекти забудови навколо Києво-Печерського заповідника.

Отже, історичне обличчя Києва не просто спотворено — його втрачено!

Планують і частково вже почали забудовувати набережну Дніпра.

А те, що Андріївську церкву передадуть релігійній громаді, ніщо порівняно з тим, що навкруг святині скоробагатки прагнуть усе забудувати. І церква як архітектурна домінанта цезне серед новобудов, переконаний Микола Пархоменко.

Лише громадськість та її активна патріотична позиція за підтримки держави може здолати жадоу наживи і корумпованість чиновництва, яке якраз і зобов'язане оберігати архітектурні перлини України, а не розмінювати сумління на дозвіл такого будівництва.

Чи знає хтось, які геологічні наслідки принесе ущільнена забудова Андріївського узвозу, коли надпотужна будівельна техніка шматуватиме Дніпрові кручі, що пережили навалу татаро-монголів? Чи вцілють національні святині від загарбущих і ненаситних варварів ХХІ століття?

ЗБЕРЕЖЕМО ЗДОРОВ'Я

4–5

ДІТИ МАЛЮЮТЬ ЩАСТЯ

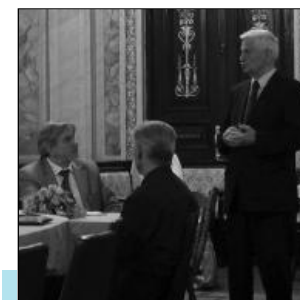
7

І ОЖИВЕ ДАВНЯ СЛАВА

8

УКРАЇНСЬКИЙ ОМАР ХАЙЯМ

11

Добровільні пожертви

"На Кобзареву Церкву":

МБФ "Українська Родина"

Р/р № 26045200145101

в Подільській філії АКБ "Київ",

МФО 320401 ЗКПО 21709106

УСЬОГО НА РАХУНКУ ТАРАСОВОЇ ЦЕРКВИ — 888 879 грн. 00 коп.

ЕПІДЕМІЯ ВІЛ/СНІДу ЯК ПРОБЛЕМА АВАРІЙНОГО УПРАВЛІННЯ

Фото Олеса Дмитренка

Володимир ВОЙТЕНКО,
професор

УПРАВЛІНЦІ, КООРДИНАТОРИ ТА ВИКОНАВЦІ

На початку грудня 2007 р. — вочевидь, у зв'язку з інформацією, яка з'явилася в різних ЗМІ в Міжнародний день боротьби зі СНІДом — із заявою про своє бачення проблеми виступив Президент. Він назвав злочинною бездіяльність МОЗ та інших профільних відомств щодо боротьби з ВІЛ/СНІДом. Віктор Ющенко підкреслив, що більш провальною роботи у системі влади, ніж робота уряду, і зокрема, МОЗ, у сфері боротьби з ВІЛ/СНІДом, не існує. “Цей провал трагічний, бо він замішаний на цілій системі прорахунків, корупції, розкраданні державних коштів, нерациональному їх використанні”, — сказав Президент. Він гостро розкритикував відсутність чіткої системи управління в цьому питанні. За його словами, боротьбою з ВІЛ/СНІДом займаються всі, але конкретних людей, які готові взяти на себе відповідальність, немає.

Розкритикував також Президент відсутність координаційних дій між профільними відомствами. В. Ющенко наголосив, що сьогодні гостро стоїть питання зміни системи державного управління в цій сфері. Президент вимагав від Генерального прокурора України провести перевірку всіх тендерних операцій закупівлі медикаментів, які потрібні для лікування та профілактики ВІЛ-інфекції/СНІДу в Україні. Він відзначив, що слід вийти на нові принципи тендерної політики і “знайти чесного медика, який з цим впорається”. Президент навіс статистику, яка дає підстави говорити про генералізовану епідемію, а дії посадових осіб щодо боротьби з цим злом характеризувати як “злочинну байдужість”.

Коментар, вочевидь, може бути такий: дуже правильно, трохи запіздно, ситуація потребує аварійних контрзаходів. Сьогодні, разом із недієздатними бюрократами, епідемію “контролюють” споживачі ін'єкційних наркотиків і повії; завтра ж вона може стати неконтрольованою.

Д. Де Белл і Р. Картер (“Лікарський вісник”, 2006, т. 51, № 1), знайомі з ситуацією в Україні краще, ніж багато наших посадовців, констатуючи стрімке поширення інфекції, наголошують, що ми маємо винятково юний профіль ВІЛ-інфікованих — здебільшого це підлітки й молодь. Смертельне поєднання туберкульозу і ВІЛ — також серйозна проблема: Україна має найвищу в світі кількість випадків туберкульозу з мультирезистентністю до ліків.

Грамотність населення, на думку зарубіжних дослідників, дає

змогу активно залучати ЗМІ до пропаганди здорового способу життя й обізнаності з особливостями інфекції. Існування системи охорони здоров'я з контингентом кваліфікованих лікарів засвідчує наявність потрібних медичних ресурсів. То чому ж ці чинники не діють? Автори цитованої статті ставлять питання руба: **чому міждержавні та благодійні інституції, які вкладають кошти в боротьбу з епідемією в Україні, не спостерігають бодай ознак чогось, що свідчило б про ефективність їхніх витрат?** І самі відповідають на це запитання, називаючи кілька позицій (довкола них українські лікарі товчуться, перепошують за неакадемічний термін, роками).

1. Кожний новий український уряд встановлює свої пріоритети розвитку промислових, сільськогосподарських, транспортних і банківських інфраструктур, але не суспільних послуг (з охороною здоров'я зокрема).

2. Розбудова послуг для громадського здоров'я — дуже важка справа у “вертикальній системі” (від міністерства до фельдшерського пункту), не здатна швидко реагувати на мінливі щоденні потреби. Організація сучасної медицини, успадкована з минулих часів, заостеніла та деградувала на тлі ринково-базарних реалій, а її реформи були й лишаються предметом обговорення.

Запобігання, догляд і лікування — три нерозривні передумови боротьби з ВІЛ-інфекцією, але ця теза не має практичного втілення. Перунові стріли, які Президент слушно адресував колишньому керівництву МОЗ, торкалися насамперед т. зв. антиретровірусної терапії ВІЛ-інфікованих, яка — в кращому випадку — дає змогу їм залишатися інфікованими, не переходити в стадію клінічного СНІДу (з усіма наслідками такого переходу). Профілактика ВІЛ-інфікування — головна ланка в боротьбі з епідемією — була і є найслабкішою.

3. Україна останніми роками мала багато міжнародних донорських інвестувань для поодиноких проектів, проте це не були послідовні й координовані проекти. Координування має йти із самої України. Сьогодні два головні джерела ресурсів — грант Світового Фонду, яким керує Міжнародний Альянс ВІЛ/СНІДу, і позика Світового Банку, яку координує Міністерство охорони здоров'я. Нещодавно один із зарубіжних спостерігачів дійшов висновку, що в усіх українських зусиллях щодо реагування на проблему ВІЛ/СНІДу головним товаром для обміну була інформація про те, що робить чи має наміри робити кожний окремих проект/програма. Хто в лів, а хто по дрова...

Протягом п'ятнадцяти років проблемою ВІЛ/СНІДу на загальнодержавному рівні послідовно опікувалися вісім комітетів і комісій, організація та зміна яких мало впливала на ситуацію. Нещодавно Президент України Віктор Ющенко створив Координаційну раду з проблем ВІЛ-інфекції/СНІДу, туберкульозу й наркоманії. Відповідний указ № 220 підписано 17 березня 2008 року. Раду очолює Президент України. До її складу входять: віце-прем'єр-міністр України, заступник голови Координаційної ради; заступник глави Секретаріату Президента України; міністр освіти та науки; міністр праці та соціальної політики; міністр охорони здоров'я; міністр внутрішніх справ; Генеральний прокурор України; перший заступник голови Служби безпеки України, державні діячі та представники громадськості. Зокрема, голова координаційної ради Всеукраїнської мережі людей, які живуть із ВІЛ/СНІДом; директор Міжнародного альянсу з ВІЛ/СНІДу в Україні; голова правління благодійної організації “Фонд Олени Франчук “АнтиСНІД”; координатор в Україні Об'єднаної програми ООН з ВІЛ/СНІДу (UNAIDS); директор Українського центру профілактики й боротьби зі СНІДом.

Жодної інформації про роботу нової інституції не маємо, хоч із часу її створення минуло понад два місяці.

Всесвітня організація охорони здоров'я як координуюча структура щороку ставить перед собою завдання привернути увагу світової спільноти до певної проблеми. Цього року така проблема — вплив глобального потепління на здоров'я і тривалість життя людей. Вона нагальна: у країнах ЄС підвищення температури на один градус може викликати зростання смертності на 1—4 %, а за даними 12 європейських країн, період екстремальної спеки влітку 2003-го призвів до 70 тисяч “надлишкових” смертей.

Бюро ВООЗ в Україні має бути — за визначенням — авторитетною та ефективною інституцією; шкода, що його діяльність лишається невідомою медичній громадськості. Завісу трохи підняла публікація в газеті “День” (2008, № 67). Отже, Українське бюро ВООЗ на 2008—2009 рр. має чотири пріоритети (крім глобального потепління). “Це, по-перше, зміцнення системи охорони здоров'я, що включає розв'язання проблеми кадрів (особливо для села), фінансування медицини, безпеку гемотрансфузій та лікувального використання компонентів крові, вдосконалення медицини катастроф. Триває створення та легітимізація загальнодержавного формуляру лікарських засобів. По-друге, це проблема неінфекційних

Протягом багатьох років у різних публікаціях я неодноразово звертався до проблеми ВІЛ/СНІДу як до однієї з багатьох, що загрожують демографічному та соціальному здоров'ю суспільства. Намір писати монографію визрів, коли в одному з лікувальних закладів Києва на власні очі побачив у розкритій коробці одноразових шприців, яка щойно надійшла від постачальника, один на третину заповнений якоюсь кров'ю. Існує кілька сценаріїв, за якими це стало можливим; поміж них є й такі, що змушують сумніватися в стерильності й інших шприців (які здаються “чистими”). А тепер подумаймо про стоматологію, про салони татування й пірсингу, про переливання крові (якого не можна уникнути при важких травмах), про щеплення дітей і дорослих... Не лякаю, а застерігаю від байдужості: ВІЛ/СНІД — не часткова, а загальна проблема. В умовах епідемії ми всі в той чи інший спосіб під загрозою, і на це немає ради — мусимо боротися не з ВІЛ-інфікованими співгромадянами, а з пошестю. Хочу ознайомити шановних читачів із загальними проблемами, про які йдеться в праці, яку щойно закінчив.

захворювань, пропаганда здорового способу життя. По-третє, — “інфекційні хвороби (маємо намір зменшити тягар ВІЛ/СНІДу, туберкульозу) та працюємо над тим, щоб попередити хвороби способом вакцинації. Найближчим часом ми з МОЗ робитимемо вакцинацію людей від 16 до 29 років проти кору та краснухи — це майже 9 мільйонів осіб. Мета — щоб до 2010 року захворюваність на ці хвороби була близькою до нуля”. Керівник бюро на запитання кореспондента (ймовірно, трохи заскоченого спокійно-епічною тональністю інтерв'ю) додає деякі уточнення: “Зрозуміло, в нас є стратегічне планування на 6—8 років. А відповідь на запитання, чому в нас показники не поліпшуються, лежить у площині глобальних тенденцій. Якщо ж говорити про ВІЛ/СНІД, то в одному плані тенденція погіршується, а в іншому — поліпшується. Наприклад, щодо забезпечення хворих на СНІД ліками, також знижується й розповсюдженість ВІЛ/СНІДу серед наркозалежних. Зараз намагаємося зробити все, щоб упровадити замисну терапію метадоном. Ці питання — не на рік-два: має минути 10—20 літ, щоб справді було відчутно певні зміни”.

Жодна позиція з цього переліку не викликає заперечень. Водночас скидається на те, що ми (Україна) мусимо мати достатньо розуму, щоб не заколисувати себе перспективами поліпшення ситуації щодо ВІЛ/СНІДу аж за 10—20 років, і дуже не хочеться, щоб саме так сприймали ситуацію в новоствореній Координаційній раді: не маємо стільки часу в запасі.

ПРОРИВ ІНФОРМАЦІЙНОЇ БЛОКАДИ

Вивчивши нашу ситуацію, представники Глобальної бізнес-коаліції проти ВІЛ/СНІДу, туберкульозу та малярії, які нещодавно відвідали Україну, зробили два прогнози: оптимістичний і песимістичний. Обговорюючи проблему, на оптимістичному навіть не зупинялися.

Представник Всесвітнього банку Мартін Браузер: “Якщо ВІЛ в Україні буде розповсюджуватися тими самими темпами, що й нині, до 2025 року ви можете втратити чверть населення. Гостро відчуватиметься зменшення чисельності економічного населення, а на бізнес чинитиметься сильний податковий тиск. Держава і бізнес тоді муситимуть витратити сотні мільйонів доларів на антиретровірусні препарати (щоб підтримувати здоров'я людей, які працюватимуть), сотні мільйонів гривень на виплати по інвалідності, а підприємства України, які працюють на ВВП, найбільше від ВІЛ-інфекції й постраждають. Якщо бізнес фінансуватиме

хворих і їх буде стільки, як передбачається, то СНІД може просто знищити український бізнес”.

Президент Глобальної бізнес-коаліції проти ВІЛ/СНІДу Річард Холбрук: “Кошти, які ми даємо на створення вакцини проти цієї інфекції, поки що потрібних результатів не дають. Нині світ витрачає величезні гроші на цю проблему, і, на жаль, хоч нам це дуже дорого коштує, ми програємо війну. Експерти сказали, що вірус імунодефіциту людини — дуже “розумний”: як тільки лікарі приходять до якогось рішення, вірус їх “обманює”. Тому найкращою “вакциною” для України має стати інформація про небезпеку. І непотрібно всю відповідальність перекидати на державу — вона з цим не впорається. Переконаний, що оскільки майбутнє будь-якої країни залежить від бізнесу, то це завдання він повинен на себе взяти (розумію, що бізнес дуже егоїстичний, але з часом виникає розуміння, що є щось важливіше за прибуток). Поїдьте за кордон: з досвідом мінімізації ризику з вами може поділитися США чи будь-яка розвинена країна Європи — Франція, Німеччина, Нідерланди, Швеція. Закликаю представників українського бізнесу об'єднатися з нами і спільно проводити в Україні “інформаційну вакцинацію”. Саме завдяки освітній кампанії Глобальної бізнес-коаліції вже вдалося зменшити темпи розповсюдження ВІЛ у Китаї, США, Росії”.

Виконавчий директор Глобальної бізнес-коаліції Джон Тедстор: “Особлива роль в освітній кампанії належить ЗМІ, громадським організаціям, популярним людям та церкві. У США проблему СНІДу висвітлюють удесятеро ширше, ніж у Європі, не кажучи вже про Україну: до неї привертають увагу “зірки”, які беруть участь у різноманітних благодійно-просвітницьких акціях. Що стосується церкви, то, на думку експертів, якщо духовніки братимуть участь у попередженні ВІЛ/СНІДу, це стане великою допомогою, адже значна частина українців найбільше довіряє саме церкві”.

Можемо констатувати, що наш бізнес поволі повертає обличчя до нагальних медичних проблем (СНІД, туберкульоз), але його активність не можна вважати суголосною гостроті проблеми. Зрештою, ніхто в державі (за винятком кількох десятків “вузьких” фахівців та деяких громадських організацій) не говорить голосно про ситуацію, яка вимагає, щоб про неї кричали. Невідкладні інформаційні (просвітницькі, пропагандистські та контрпропагандистські) технології потребують постійної уваги і небагато коштів.

Щомісяця регіональні засоби масової інформації мусять надавати поточну інформацію про кіль-

кість нових випадків ВІЛ-інфекції, захворювань на “клінічний” СНІД і кількість смертей від нього. За підсумками кожного кварталу таку інформацію мають оприлюднювати Держкомстат і МОЗ стосовно всієї країни (всеукраїнські газети, центральні канали радіо і телебачення). Інформаційна кампанія має бути технологічною (йдеться про зв’язок ВІЛ/СНІДу з наркоманією та проституцією, його поєднання з туберкульозом). Потребує інформаційної акцентуації статевий розподіл випадків ВІЛ/СНІДу (чоловіки, жінки); слід надавати статистику щодо ВІЛ-інфекції у вагітних та ВІЛ-інфекції в дітей. Підприємства, установи, школи, силові структури мусять одержати чіткі рекомендації стосовно інформаційних зусиль, спрямованих на свої колективи; це мають бути не одноразові, а систематичні заходи. Широке морально-етичне підґрунтя інформаційної кампанії в стилі “Анти-СНІД” має в підсумку концентруватися довкола простих “технологічних” гасел: “Геть шприци!” та “Слава презервативам!”

Для багатьох наших громадян вагомим інформаційним джерелом став Інтернет. Мусимо на фаховому рівні розглянути його можливості та рекомендувати (можливо, законодавчо регламентувати) зусилля мережі в цьому напрямі.

20 років тому, восени 1988 р., я за дорученням товариства “Знання” читав лекцію в Уманській медичній школі про нову на той час хворобу — СНІД. Майбутні акушерки й фельдшери прикинули, слухаючи про апокаліптичні прогнози неконтрольованої епідемії. А директор школи, прощаючись, утішив мене: “Не біймося, нічого цього не буде”. — “Чому не буде?” — “Бог до того не допустить”. Ще одну таку лекцію невдовзі слухали водії Житомирського міжміського автопарку. Як тоді бувало, до зали їх зганяв парторг. Невдоволено бурчали, приготувалися дрімати, але тема зачепила за живе — слухали (особливо про легковажних дівчат, з якими чоловіки схильні дружити, від’їхавши бодай півсотні кілометрів від дому). Після лекції кілька поважних товаришів підійшли з такою пропозицією: отих дівчат і чоловіків із ВІЛ/СНІДом... чи як його там?... ловити і вивозити в якесь спеціальне місце... дати їм лопати чи навіть трактори, хай садять картоплю і живуть... самі винні! “А їхніх жінок і дітей, якщо ті хлопці привезли заразу додому?” — “А хто його знає...” — сказали водії та, потоптавшись, розійшлися.

Проблема ВІЛ/СНІДу не має єдиного радикального і тим більше легкого розв’язання. Концтабори для ВІЛ-інфікованих та хворих на СНІД просто нереальні організаційно, не кажучи вже про те, що їх заперечує гуманність і права людини.

Фронтальною атакою, “в лоб”, поширення вірусу імунного дефіциту загальмувати не можна. Мусимо шукати тактичні маневри. Свідоме чи підсвідоме замовчування проблеми (до цього схильні й посадовці, і значна частка населення) — один із чинників, які сприяють розгортанню епідемії. Прорив інформаційної блокади — ефективний і недорогий засіб боротьби з тим, що ховається в потаємних бордельчиках і нарковертепах, з тим, що активно рекламують на порносайтах, з тим, до чого сприяє хаотичний “дикий” секс. “Приєднуйтеся до мене, — сказав недавній Генеральний секретар ООН Кофі Аннан під час травневого перебування в Києві. — Приєднуйтеся і вголос говоріть про СНІД зрозумілими словами, щоб зруйнувати стіни мовчання, ганьби і дискримінації, які супроводжують епідемію”. Жодний ізольований захід не дає змоги подолати ВІЛ-інфекцію, але система заходів тримає її в певних межах. Про це свідчить світова практика.

ТІЛЬКИ ЛІКАРІ МОЖУТЬ ЗАХИСТИТИ ОДИН ОДНОГО

Екс-міністр охорони здоров’я Юрій Поляченко (нині директор Національного інституту хірургії і трансплантології ім. Шалімова) розповів про певною мірою символічний випадок на Львівщині: фельдшер трагічно загинув, намагаючись урятувати людину, що хотіла вчинити суїцид, а дружина медпрацівника впродовж року (!) ходила по інстанціях, щоб отримати допомогу.

Чи припустиме таке неподобство в державі, де пріоритетом визнано соціальний захист, демократизацію та формування громадянського суспільства? Вочевидь, комусь це вигідно. А вам хіба не болять, коли негаразди душать українську медицину? Згадана подія доводить, що корінь проблеми варто шукати глибше: бюрократія, бездарна діяльність більшості профспілок, непорозуміння лікаря та пацієнта.

Андрій ЛОЗОВИЙ

Під час прес-конференції в інформаційному агентстві “ІнтерМедіа консалтинг” лікарі оголосили про створення Всеукраїнської громадської організації “Український медичний союз”. У вересні відбудеться загальний з’їзд з доповідями та резолюціями. Установчий з’їзд уже відбувся: обрали президію, головою став заслужений лікар України Юрій Поляченко.

Крім екс-міністра, у прес-конференції взяли участь його авторитетні колеги: Володимир Загородній, перший заступник начальника Головного управління охорони здоров’я Київської міської державної адміністрації, Ілля Ємець, головний кардіохірург, директор Науково-практичного центру кардіології та кардіохірургії, Тіна Берадзе, керівник Міжнародного центру “Психічне здоров’я”, директор з міжна-

родних питань Асоціації психіатрії.

За соціологічними дослідженнями, 63 % лікарів не задоволені теперішньою системою охорони здоров’я в Україні, а 86 % вважають, що система соціального захисту працівників медичної сфери недосконала. Під час виконання свого професійного обов’язку лікарі та медсестри наражаються на інфекційні хвороби, а сільські лікарі дістаються до віддалених населених пунктів за власний кошт. Поза сумнівами, це сигнал для української нації — загроза погіршення стану надання медичних послуг, коли у світі невпинно зростає кількість фізичних та психічних недруг.

Створення такої організації подає надію, що невдовзі ситуація зміниться на краще. На прес-конференції одна з журналісток запитала: “Чи справді Ви зможете захистити лікарів?” Юрій Поляченко

відповів, що “Український медичний союз” — громадська організація, яка впливатиме на хід подій, зокрема й законодавчим забезпеченням. Пан Поляченко зробив акцент на тому, що він уже не міністр, але організація матиме більше важелів впливу, ніж у чиновників.

Ілля Ємець зосередив увагу на потребі виникнення не політичної організації, а структури, завдяки якій самі лікарі будуть формувати систему охорони здоров’я: “У мене після прес-конференції — двоє немовлят-пацієнтів з досить складними вадами серця. Прес-конференція — не менш важлива подія, ніж операція”.

Тіна Берадзе наголосила: “Фах лікаря найважчий у психічному розумінні. Щохвилини, щосекунди ми рятуємо життя людей. Нам треба допомагати, щоб ми могли допомогати людям рятувати їхнє здоров’я. Коли кажу, що я психіатр, на мене дивляться з подивом, бо це

непрестижно. Але лише лікарі можуть захистити один одного, щоб нація була захищеною”.

Володимир Загородній влучно сказав про наболіле: “Держава виступає гарантом в наданні безоплатної медичної допомоги, але відповідальність покладено на лікаря”.

Потрібно розпочати суспільний діалог між лікарем та пацієнтом — так можемо прийти до громадянського суспільства. Про важливість цього говорив Юрій Поляченко. І він має рацію. Директор Національного інституту хірургії та трансплантології ім. Шалімова АМН України про трагічні події навколо вакцинації сказав: “Якщо говоритимуть як лікар — це трагедія. Наслідки цієї кампанії розділили суспільство на лікарів та пацієнтів. Система дала збій”.

Отже, система охорони здоров’я потребує різнопланової модернізації заради майбутнього здоров’я нації.

ВІД СУПІНАТОРА ДО МІКРОПРОЦЕСОРА

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Створення в Україні умов для безперешкодного доступу інвалідів до суспільного життя, забезпечення їх візками та засобами реабілітації — нагальна потреба. Але цієї проблеми не розв’язано.

Можливо, виставка “ІНБАЕК-СПО”, присвячена проблемам комплексної реабілітації людей з обмеженими фізичними можливостями, яка відбулася у Київському Палаці спорту, продемонструє суспільству потенціал, який мають українські виробники такої продукції.

Відвідувачі побачили досягнення реабілітаційних центрів України та ознайомилися з їхніми послугами. Провідні спеціалісти надавали консультації.

На виставці широко представлено новинки для бальнеології і фізіотерапії, засоби функціональної діагностики і лікування опорно-рухового апарату, обладнання для реабілітацій-

них центрів, санаторіїв, тренажерних залів, нові технології в ортопедії й травматології. Зокрема, обладнання й техніку для людей з обмеженими фізичними можливостями і людей похилого віку: засоби пересування для інвалідів; допоміжні засоби, спеціальне обладнання для квартир; протезування, ортопедичну продукцію; вироби і реабілітаційні засоби для жінок, які зазнали мастектомії; обладнання для людей із вадами слуху і зору; засоби комплексної реабілітації дітей.

Заступник міністра праці та соціальної політики України Віктор Онищук розповів журналістам, що мета виставки — продемонструвати досягнення й можливості реабілітації інвалідів та спеціалізовану техніку, товари для їхнього повсякденного життя, можливості різних реабілітаційних установ чи освітніх програм для людей з фізичними вадами. Урядовець вважає, що важливо ознайомити їх із можливостями вітчизняної протезно-ортопедичної галузі, що динамічно розвивається. Підприємства управління Мінпраці виробляють 820

найменувань продукції. Це протези й ортези верхніх і нижніх кінцівок, ортопедичне взуття, засоби пересування та реабілітації, бандажі.

У рамках виставки Всеукраїнська громадська організація “Асоціація інвалідів-спинальників України” провела “круглий стіл” з усіма зацікавленими: виробниками та користувачами їхніх послуг.

“Складається враження, що вітчизняного виробника нищать, — каже генеральний директор ТОВ “Друкмаш-центр” з Кіровограда Людмила Шубіна. — Більшість подібних підприємств не функціонує. Ми взяли кредит у банку, щоб не втратити колективу, але працюємо на склад. Наше підприємство може випускати до 10 тисяч візків, а випускає лише 5,5 тисяч. Торік держава закупила дешевші візки з Китаю, хоч продукція нашого заводу відповідає міжнародним стандартам”.

Інваліди ж нарікали на якість китайських виробів: вони часто ламаються, а жодна майстерня в Україні не може їх відремонтувати.

Нашим виробникам теж дісталося, адже на виставку везуть найкраще, а що насправді отримує інвалід — ще не відомо.

Головне, на чому зійшлися виробники і люди з особливими фізичними потребами, — має бути індивідуальне замовлення під конкретного споживача. Траплялися випадки, коли візки померлих віддавали живим. У соцбезпеку під стелю накидано візків, і комірник бере те, що потрапить до його рук. Наслідок — інвалід не може нормально користуватися візком, бо він йому не підходить.

Отже, проблема людей з особливими фізичними потребами вимагає всебічної уваги держави. Слід підтримувати самих інвалідів і цілу виробничу галузь. А що така потрібна галузь існує й динамічно розвивається, підтвердила нинішня виставка і майже 80 її учасників з усіх куточків України. Підтвердили це й виробники: від звичайного супінатора — до найскладніших пристроїв, якими керує сучасна електроніка та мікропроцесори.

ПОЖЕРТВИ
НА ТАРАСОВУ ЦЕРКВУПродовження. Поч. у 2003—2007 рр.,
ч. 10, 15, 21 за 2008 р.

Батинева С. Д., м. Макіївка Донецької обл.	100,00
Билич А., м. Київ	100,00
Білоцерківець В. А., с. Шевченкове Запорізької обл.	36,00
Білоцерківець В. Я., м. Київ	36,00
Борисов В. П., м. Ужгород	100,00
Галент М. О., м. Харків	20,00
Єременко К., м. Кривий Ріг	100,00
Касьян М. Ф., (п'ятий внесок)	
м. Біла Церква	100,00
Касьян М. Ф., м. Київ	100,00
Квашевський М. Й., с. Новопетрівка Дніпропетровської обл.	10,00
Савчук М. С., м. Кам'янець-Подільський Хмельницької обл.	100,00
Тарадай О. І., м. Червоноград Львівської обл.	30,00
Трендяк Д. Ф. Трендяк В. Ф., м. Макіївка Донецької обл.	100,00
ч/з <i>Конечного Ю. М.</i> , народного цілителя, м. Дзвиняч Івано-Франківської обл.	11 100,00 грн

Пожертви, зібрані Слов'янським міським об'єднанням ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка ч/з Величко Л. А.

5 клас	
Ткаченко Єгор	10,00
Поклонська Наталія	10,00
Лавренко Марія	10,00
Калініна Валерія	10,00
Петренко Катерина	10,00
Ротар Федір	10,00
Хісматулін Денис	11,00
Замрика Давид	10,00
Гончар Єлизавета	10,00
4 клас	
Котенко Елеонора	7,00
Ушкало Єлизавета	5,00
Португальська Арина	17,00
Азарова Катерина	20,00
Коваленко Софія	10,00
6 клас	
Посивалов Олександр	45,00
Ким Ганна	50,00
Галканова Анастасія	25,00
Золотухіна Анастасія	20,00
Білогурова Ганна	40,00

Комариста Поліна	50,00
Руденко Станіслав	6,00
Ротар Степан	10,00
Зуб Денис	2,00
Киреева Євгенія	2,00
Шкрамада Сергій	2,00

2 клас	
Шевченко Вікторія	10,00
Бобух Вікторія	5,00
Кузіна Наталія	2,00

Величко Людмила	25,00
Величко Богдана	25,00
Котенко Надія	20,00
Котенко Марина	10,00
Шишова Олена	10,00
Македонська Галина	2,00
Черничкіна Ірина	5,00
Чорна Вікторія	10,00
Бочарова Ірина	1,00
Медведева Ніна	10,00
Погребняк Олексій	1,00
Губар Ірина	10,00
Зуб Тетяна	2,00
Малушко Лідія	2,00
Журавльова Людмила	1,00
Прудникова Ірина	1,00
Демидович Андрій	5,00

9 клас	
Поліченко Владислав	7,00
Філіппенко Маргарита	10,00
Сметанкіна Аліна	8,00
Драбан Кароліна	8,00
Філіппенков Ілля	8,00

7 клас	
Гордєєв Владислав	10,00
Клименко Віктор	10,00
Андрієнко Альбіна	10,00

10 клас	
Гершун Ганна	10,00
Лук'яненко Юлія	5,00
Шпаковська Вікторія	5,00
Кальянов Дмитро	6,00

11 клас	
Лось Марина	20,00
Кирпич Дарина	17,00
Нікітіна Анастасія	10,00
Шурба Сергій	12,00
Скорик Анатолій	10,00
Ізраєлашвілі Анзор	7,00
Бобров Артем	5,00
Середа Сергій	10,00

Загалом 878,00Всеукраїнське об'єднання
“Батьківщина” Горлівська
міська партійна організація,
Центральна-Міська районна
партійна організація
ч/з Лещенка В. І.

Верещинський О. Л.	5,00
Гайдай Л.	5,00
Губіна Т. І.	5,00
Калашников В. В.	10,00
Карпенко Н. К.	2,00
Кириленко Н. М.	5,00
Косенко В. І.	10,00
Костромський І. О.	5,00
Костюченко В. П.	10,00
Котюк Г. П.	5,00
Лещенко В. І.	10,00
Матюха В. В.	5,00
Мірошниченко Т. І.	5,00
Сікорська Н. О.	2,00
Тітенко Л. В.	10,00
Троєглазова Р. В.	20,00
Усайкіна З. О.	5,00
Федоренко М. І.	5,00
Федоренко Р. М.	5,00
Федоренко Т. І.	5,00
Шмельова Н. М.	5,00
Загалом	139,00

І ОЖИВЕ ДАВНЯ СЛАВА

Петро АНТОНЕНКО
Фото автора

Козацьке свято на честь слави і звитяги проводять у гетьманській столиці України Батурині щороку на початку червня. Це місто впродовж 53 років було столицею гетьманів України. Започаткували свято ще 1990-го Чернігівське обласне об'єднання ВУТ “Просвіта” імені Т. Шевченка й обласна організація Народного руху України, які першими почали відродження історичної пам'яті про Батурин. Однак ні до проведення свята активно долучається місцева влада.

Батурин відомий ще й сумною

датою: на початку листопада 1708 року московське військо вщент спалило місто і винищило всіх його мешканців. Але не варто відзначати лише річниці поразок (Батурин, Крути, Берестечко), адже були й перемоги, і звитяга.

Як і щороку, починали панahiдою по жертвах Батуринської трагедії 1708-го. А потім вирувало яскраве й цікаве дійство. Було все — виставка народних майстрів, книжковий ярмарок, козацькі змагання, концерти, екскурсії численними об'єктами національного історико-культурного заповідника “Гетьманська столиця”. І, звичайно, традиційний козацький куліш.

ВУЛИЦЯ ІВАНА
МАЗЕПИ В РОМНІ

Депутати Роменської міськради Сумської області прийняли рішення про перейменування тих вулиць міста, назви яких мають ознаки тоталітаризму. Відтепер бульвар Жовтневої революції зватиметься бульваром Свободи, а вулиці, йменовані іменами вождів пролетаріату, перейменують на Соборну, Коржівську, Гетьмана Івана Мазепи. Також депутати вирішили демонтувати чотири пам'ятники Леніну.

Дослухаюся до кроків.
Чую серцем часу плин...
Майже через триста років
Повернувся в місто він.
Світлий профіль засвітився
І в душі, і на стіні...
Із Мазепою зустрівся
Я у рідному Ромні.
Тут його полки стояли,
Щоб в очікувану мить
Від цареві навали
Україну захистить.
Догоджати лиходію
Марно. Істина стара.
Краще меч гострить — надію,
Що ніколи не вмира.
Піднялася над Сулою
Круча — давній оберіг.
Краще впасти серед бою,
Ніж чолом — царю до ніг.
Праведну обрав дорогу.
Так, це — воїн, це — гетьман.
Кликає Карла на підмогу
Заповів йому Богдан.
Чи далеко до Полтави?
Будем вільні чи раби?
До Полтави чи неслави?
До тріумфу чи ганьби?
Все, що звалось по-українськи,
То було твоє ім'я...
Недаремно ж із колиски
Ріс мазепинцем і я.
Ні, не зрадник, хто свободу
Рятував нам із біди.
Ти до рідного народу
Повернувся назавжди.
Не прокляття, а молитву
До твоїх пошлю доріг...
Навіть і програвши битву,
Ти, гетьмане, переміг!

Олександр ШУГАЙ,
поет, м. Київ

ДОСЛІДЖУЮЧИ ПРОСВІТЯНСЬКУ ІСТОРІЮ

Анатолій ЗБОРОВСЬКИЙ

У деяких працях висвітлено історію “Просвіти” у південних областях України.

Е. Петровський свою працю “Одеська “Просвіта” в 1918—1920 роках” ґрунтує на матеріалах архіву УСБУ в Одеській області.

“Просвіта” в Одесі виникла однією з перших у Наддніпрянській Україні — 27 грудня 1905 року. Та в листопаді 1909 року за наказом одеського генерал-губернатора її закрили.

На Різдвяні свята, 8 січня 1918 року, відбулося друге народження одеського осередку “Просвіти”. Відкривали українські школи. Патріотично налаштована молодь в Одесі створила гайдамацьку “Січ” і згодом 1-й Гайдамацький курінь. З весни 1917 року виходила просвітняська газета “Українське слово”. Під егідою “Просвіти” функціонували книгарні, читальні, гуртки, дитячі притулки. Просвітяни брали активну участь у створенні й захисті Української держави. Перший голова Одеської “Просвіти” Іван Луценко став членом Центральної

Одеський національний морський університет видав матеріали міжнародної науково-практичної конференції “Південь України: етноісторичний, мовний, культурний та релігійний виміри”.

Ради, головою Одеської української військової Ради, лідером Української народної партії. Іван Липа за часів Центральної Ради був комісаром Одеси, а 1919 року — міністром віросповідань УНР. Один із засновників Одеської “Просвіти” Сергій Шелухін пізніше став міністром внутрішніх справ.

Коли розпочалася збройна боротьба за українську державність, члени “Просвіти” брали активну участь у бойових діях в Одесі та поза її межами.

Більшовики розгромили Одеську “Просвіту” 1920 року. Репресували просвітян і навіть людей, які мали опосередкований стосунок до товариства, заарештовували за знайомство з членами “Просвіти”. Викладача географії приватної жіночої гімназії В. Л. Рейнгарда розстріляли лише за те, що він жив на квартирі члена правління “Просвіти” П. Т. Климовича.

Багато ще невідомо. Е. Петровський пише: “Протоколи засідань Одеської губЧК з даними про прийняті репресивні рішення і датами здійснення розстрілів досі залишаються “секретними”, дослідникам їх не видають”.

Г. Омельченко з Ізмаїла у статті “Культурно-освітня діяльність інтелігенції в роки Першої світової війни” також торкається питання діяльності “Просвіти”. 1917 року члени товариства були активними учасниками, а часто й ініціаторами масових маніфестацій, віч, мітингів, свят національного спрямування. Народне піднесення сприяло виникненню “Просвіти”.

О. Музичко з Одеси у праці “Ставлення російської інтелігенції Одеси до проблеми розвитку української мови у 1917—1919 роках” робить висновок: “Тотожність аргументації супротивників поширення української мови в Україні на по-

чатку XX та на початку XXI століття приголомує. Фактично аргументи залишилися незмінними. Це свідчить про вичерпаність інтелектуального потенціалу російського націоналізму в Україні, що нині перетворився на труп, який постійно намагаються реанімувати з Російської Федерації. Зашкарублість філософії сучасного російського націоналізму в Україні, його відверта ретроградність та, зрештою, неприродність у модерному світі — потужний чинник його остаточного виродження у майбутньому. Наведений матеріал, а також деякі прикрі реалії сьогодення (акції на кшталт “Я говорю по-роски”) свідчать про те, що оспівана репутація Одеси як толерантного міста — міф. Цей статус ще слід заслужити передусім шляхом усунення з життя міста явища, що, на жаль, стало однією з прикметних рис його соціального обличчя — українофобії”.

Видання “Південь України” адресоване науковцям, краєзнавцям, учителям, студентам і всім, хто цікавиться історією Південної України.

Олексій РЕВЕНКО,

вчитель-пенсіонер, с. Горохолина Івано-Франківської обл.

Село Острів під Тернополем — батьківщина драматичного актора, диригента, композитора, драматурга Богдана Михайловича Антківа, де 14 січня 1915 року він з’явився на світ. Змалку був допитливим і здібним до музики, бо ріс в атмосфері мистецького життя. Тоді в Галичині в кожному селі діяли читальні товариства “Просвіта”, що були важливими осередками культурно-просвітницького виховання жителів краю. Закінчивши в рідному селі школу, бере участь у різних мистецьких гуртках читальні сільської “Просвіти”.

Початок 30-х років минулого століття характерний піднесенням діяльності товариств “Просвіта” на західноукраїнських землях, що перебували під чужинцями пануванням. Починаючи з 1936 року “Просвіта” стає міцною матеріально й фінансово. При кожній читальні “Просвіти” була бібліотека, а також діяли різні гуртки, зокрема музики і співу.

Закінчивши в 1935—36 роках шестимісячні заочні диригентські курси у Львові, Богдан Антків керує хором у рідному селі, який співає в церкві й різних фестивалях та концертах, а також драматичним гуртком, мандоліновим та духовим оркестром. У хорі співав навіть папирох села о. Глуховецький. Виконавський рівень гуртків був досить високим, про що свідчить те, що з дозволу церковного владики духовому оркестру було дозволено під час Різдвяних і Великодніх свят грати в церкві села Острів. Церкву побудовано в XIX ст., а розписав її видатний український маляр Корнило Устиянович. Зараз її відреставровано, а в селі діє духовий оркестр, як і у 30-ті роки XX ст.

Польській владі була не до вгоди діяльність “Просвіти”, яка виховувала національно свідомих українців. Тоді влада виселяє Богдана Антківа як активного діяча “Просвіти” в прикарпатське село Горохолину Богородчанського повіту Станіславського воєводства. Працюючи в “Маслосоюзі” (кооперативно-кредитна спілка), Богдан Михайлович керує хорами (дорослим чоловічим і змішаним дитячим) читальні “Просвіти”. Згадує тодішню учасниця хору Марія Каралаш, (1922 р.н.): “Батько мене привів у читальню “Просвіти” в горішній частині села, коли мені було 14 років, і я стала учасницею хору молодіжної організації “Соколята”. Хор

ЖИТТЯ, ВІДДАНЕ МИСТЕЦТВУ

носив ім’я Т. Шевченка. Ми виступали з концертами в селах Горохолина-Ліс, Грабовець, Старуня, Діброва, Горохолина-Долішня. Репертуар хору складався з українських народних, стрілецьких, пісень на слова Тараса Шевченка. Ми брали участь у виставах, де режисером і автором був Богдан Антків”.

1939 року після приєднання Західної України до УРСР “Просвіту” закрили і хор перестав існувати.

1940—1941 років Богдан Антків співає в хоровій капелі при Тернопільській обласній філармонії.

З 1941-го до 1944-го Б. Антків керує сільським хором і драматичним гуртком у рідному селі Острів.

1942 року хор села Острів бере участь у крайовому конкурсі у Львові, присвяченому 100-річчю з дня народження Миколи Лисенка. До складу журі входили професор Є. Козак, доктор Станіслав Людкевич, професор Микола Колесса, професор Йосип Москвичів, професор Ярослав Вітошинський, доктор Василь Барвінський. Конкурс проходив у трьох номінаціях: 1) великоміські хори; 2) містечкові хори; 3) сільські хори. Хор с. Острів під орудою Богдана Антківа посів перше місце. Тодішня преса писа-

ла: “Першун у категорії сільських хорів — хор із с. Острова біля Тернополя під кермою Богдана Антківа виконав дві пісні Лисенка “Навгороді коло броду” та “Вітер в гаї нагинає”. Своєю співацькою культурою вирізнявся помітно серед сільських хорів”. (Альманах першого краєвого конкурсу хорів у Галичині у 100-річчя народження Миколи Лисенка. — Львів. — 1943 р.).

З 1944-го до 1948 року Б. Антків працює хормейстером у Тернопільському драматичному театрі імені І. Франка. Тернопіль було дуже зруйновано в роки війни, тому театр працював у м. Чорткові Тернопільської області.

Зі спогадів сина Юрія: “Якось захворів актор, що грав головну роль у п’єсі М. Старицького “Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці”. Не було дублера, і батько погодився замінити його. Зігравши блискуче роль, батько був зарахований у трупу і відтоді поєднував професію актора з професією хормейстера”. 1948 року театр перевели в Тернопіль і почали іменувати Тернопільський музично-драматичний театр ім. Т. Г. Шевченка. Тут Богдан Антків працює до 1963 року, виконуючи героїко-романтичні ролі. З 1950 до

1958 року пише музику до вистав театру. 1952-го Б. Антківу було присвоєно звання заслуженого артиста України. З 1963 до 1964-го Богдан Михайлович диригував студентським ансамблем “Черемош”.

З вересня 1963 року до останніх днів життя Богдан Антків працював у Львівському академічному театрі ім. Марії Заньковецької. Як результат співпраці з Іриною Вільде на сцену виходить інсценізація роману “Сестри Річинські”. Ця п’єса мала довге життя, була візитівкою театру на гастролях, її зіграли на сцені понад 400 разів, і на кожну виставу приходила Ірина Вільде. У театрі ім. М. Заньковецької митець інсценізує твори “На зламі ночі”, “Край битого шляху”, “Несподівані зустрічі” (всі у співавторстві з Романом Іваничуком), “Прапороносці” О. Гончара (у співавторстві з С. Данченком), трилогію “Мотря” Б. Лепкого тощо.

Помер Б. М. Антків у Львові 22 грудня 1998 року.

Справу батька продовжують його сини: Богдан, нині народний артист України, художній керівник Державної чоловічої академічної хорової капели ім. Л. Ревуцького в Києві, та Юрій, диригент у Львові.

УКРАЇНЦІ ЧИ РУСИНИ?

Степан БОЙКО,
м. Івано-Франківськ

Недавно я побував у Хусті на Закарпатті. На жаль, колишня столиця Закарпатської України розчарувала. У містечку, де близько 70 % населення — українці, чути здебільшого російську й мадярську говірку.

Авто й інших благ цивілізації в Хусті стало втричі більше, ніж за радянських часів. Розвивається приватна власність, є інвестори. Соціальні умови значно поліпшилися, сказав учитель місцевої школи просвітянин Іван Петлей (батько його загинув у березні 1939 р., захищаючи столицю Карпатської України від угорських військ).

Просвітянин Семен Дейчаківський недавно подав у місцеві газети матеріал такого змісту: “Читаючи історичні дослідження професора Петра Стерчо, я дізнався, що 13 березня 1939 р. спеціальний посланець Гітлера шеф відділу Міністерства закордонних справ Г. Алтербург з’явився в регента М. Горті з вимогою, щоб Мадярщина розпочала агресію проти Карпатської України негайно. Регент Горті відписав Гітлерові так: “Ваша Ексцеленце! Сердечно дякую! Я не можу ніяк висловити, який я щасливий, бо ж ця життєдайная територія для Мадярщини — я нерадо вживаю великих слів — фактично є справою життя... Не дивлячись на наших п’ятитижневих рекрутів, беремося до справи з великим ентузіазмом. Доручення вже видано. В четвер 16-го цього місяця відбудеться прикордонний інцидент, а в суботу рушить великий наступ. Я ніколи не забуду цей доказ приятельства, й Ваша Ексцеленція може врахувати мою крицеву вдячність. З приятельською відданістю Горті”.

Після окупації Судетської області Чехословаччини 1938 року Гітлер подарував Карпатську Україну союзникові. Мій уже покійний брат Ярослав з однією з моїх сестер після війни відвідував на цвинтарях в селах Вишняни, Куровичі, Глинці Львівської області могили гімназистів, які в лавах кількох Львівських куренів у кількадесятих березневих боях захищали Хуст. Земляки досі пам’ятають пісню:

*Послухайте милі браття,
Як боролось Закарпаття!
Сорок тисяч воювало,
Кров невинну проливало.
Глаче мати на могили,
А дівчина на чужині.
Не журіться, милі браття,
Ще повстане Закарпаття
І зелена Верховина,
Самостійна Україна!*

У тих боях загинуло 6 тисяч галичан, здебільшого молодь. Тих, хто повертався із прориву на Верещкому перевалі, поляки з мадярами розстрілювали. Президент Закарпатської України Августин Волошин загинув у радянській тюрмі 1945 р.

Частина молоді, яку провокують деякі русофіли й мадярські шовіністи (мовляв, дивіться, як живе Захід), орієнтується на сепаратизм. Але ж, дорогі браття, ми, українці, взяли курс на Європу. Уже маємо перші кроки — вступили до СОТ, добилися прикордонної візи — необмеженого відвідування Угорщини. Пам’ятаймо, хто нас захищав 1938 року. Ми — єдина нація, не даймо нас розділити. Повірте: найкраще вдома, а ми, українці, у себе вдома.

НА РОСЬ, ДО МИКОЛИ ВІНГРАНОВСЬКОГО

Ніна ГНАТЮК
Фото автора

У циклі поезій Миколи Вінграновського “Вінок на березі юності” є такі рядки:
*В душі мій печаль стоїть неждана,
В проміннях пам’яті — обличчя дороги.
Душа у кожного промінням осіянна,
Бо кожен з них в мені не догорів.
Вітаю Вас! Ви — творча моя глина,
І я руками серця і думок
Бентежно виліпив із вас оцей вінок.*

Микола Вінграновський любив тихоплинну Рось, її квітучі береги, заплави, неквапну бесіду при казанку з юшкою, небеса і птиці, квіти і трави. Кожна звірина і комашка потім входили у його вірші, новели, кінофільми дорогими серцю строфами, образами.

На березі Росі, неподалік села Яблунівки Білоцерківського району на Київщині поет любив проводити літо в наметі. Сюди до

нього приїжджали друзі з Києва і Миколаєва, Білої Церкви і Яблунівки — звідусіль, де знали і любили прекрасні вірші цього чи не найяскравішого представника плеяди шістдесятників, людини вулканної енергії й шляхетної душі. Саме тут видатний майстер слова писав “Наливайка”, “Манюню”, інші твори.

А нині на березі річки, під крилатою вільхою з ініціативи сільського голови Анатолія Савчука, приватного підприємця з Білої Церкви Сергія Мовчана, мецената Григорія Бондаренка споруджено пам’ятний знак з каменю, що увічнює цю мальовничу галявину на літературній карті України, робить її місцем паломництва діячів літератури і мистецтва, краєзнавців, туристів. На граніті виکارбувано рядки поета:

*Під темними вітрилами печалі,
Сюди, сюди, на ці шовкові води,
На синій звук любові і свободи,
На синю Рось, що в снах моїх тече.*

Останньої суботи травня вже втретє проведено незвичайне свято душі, поезії, пісні — “Літературні зустрічі у Миколі Вінграновського”. До пам’ятника лягли квіти з рук сина Андрія Миколайовича, вдови письменника Олександри Іванівни, родичів і близьких друзів.

На літературних читаннях, які вів заслужений працівник культури України Анатолій Кульчицький, звучали вірші, пісні про великого поета, кіноактора і режисера. Анатолій Качан і Мирослав Лазарук поділилися спогадами про людину-легенду, підкреслили, що художній світ Миколи Вінграновського ще належить відкривати нашим сучасникам і нащадкам, адже у другій половині ХХ століття ніхто так тріумфально і стрімко не входив в українську літературу. За словами Леоніда Талалаєва з його передмови до одномісника вибраних творів, “такого органічного, такого пристрасного поета мистістю Божою у нас після Т. Шевченка не було. Його трон короля поетів поки що непохитний”.

Своє натхненне слово вплели у рясний вінок шани і пам’яті Миколі Вінграновському Надія Степула, Павло Вольвач й Анатолій Гай, Андрій Гудима й Антонія Цвіт, Володимир Іванців і Галина Гай, директор Білоцерківської централізованої бібліотечної системи Людмила

Учасники літературного свята біля пам’ятника М. Вінграновському

Зінченко і сільський голова Анатолій Савчук, доцент Білоцерківського національного університету Борис Кашкін, юні шанувальники творчості незабутнього поета й актора. І всі вони наголошували, що слід подбати про увічнення пам’яті Миколи Вінграновського і в Києві — відкрити меморіальну дошку на будинку на вулиці Гончара, де жив і працював письменник, назвати його іменем одну з вулиць столиці, один із навчальних закладів, заснувати іменні стипендії для студентів театрального інституту, літературну премію імені Миколи Вінграновського.

Підходжу до гурту вчителів. Вікторія Гурська, Надія Гордієнко, Надія Березицька приїхали на свято з сусіднього району. “Ми глибше пізнали тут Миколу Вінграновського як людину, що палко любила природу, лише на самоті з небом і тишею могла народжувати твори такої художньої сили і краси. Цей куточок Київщини благословенний, і сюди мають приїжджати, як в урочище Нечимне на Волині, де витоки “Лісової пісні”, — ось думка педагогів.

Серед ініціаторів свята — Київська обласна організація НСПУ, Київське міське

об’єднання ВУТ “Просвіта”, які представляли заступник голови Зоя Голота, керівник осередку промислово-економічного коледжу НАУ Галина Трегубова, просвітянка Леся Тузлова.

Чи не найбільш хвилюючою миттю літературних читань був приїзд весільного кортежу: молодята поклали квіти до пам’ятника, вклонилися землі його любові. І тут пригадалися геніальні рядки: “Я вас люблю, як сіль свою Сиваш, як ліс у грудні свій листок останній”. Хай же кохання цією юною парі буде таким самим високим, глибинним і красивим!

А завершити хочеться рядками з вірша Григорія Булаха, написаного з нагоди відкриття пам’ятника Миколі Вінграновському над Россю:

*Це все — не в сні. Не в камені. А наяву.
Свій день стріча Микола Вінграновський.
І сонце падає на тремтливий траву,
І душу обіймає його над Россю.
Те слово йде до нас, як він ішов!
І шлях той був — тяжкий і ковзкий.
Себе в собі — навіки віднайшов.
Тому і в камені —
не кам’яніє Вінграновський!*

СТІВ КОМАРНИЦЬКИЙ: «ЄВРОПА МУСИТЬ УСВІДОМИТИ, ЩО УКРАЇНА — ЦЕ ЄВРОПА»

Стів Комарницький, британський українець (народився 1963 року, мешкає в Йоркширі), на Туманному Альбіоні прагне виконати функцію “просвітника” в українському питанні. Пан Комарницький переклав “Сонячні кларнети” Павла Тичини, прагнучи в такий спосіб уже на рівні культури долучити українське надбання до світового. Так було б, якби впродовж десятиліть українську культуру не знищували в лещатах ідеологічної пропаганди. На жаль, доводиться констатувати, що навіть освічений європеєць майже нічого не знає про найвищі зразки української літератури, які варто залучити під час укладання європейського літературного канону.

— Чому Ви вирішили перекладати Павла Тичину? Чому саме “Сонячні кларнети”?

— Коли вперше прочитав Тичину, відчув, що його вірші — то цілі композиції, маленькі симфонії, що розгортають свою приховану сутність, свої приховані змісти в тебе перед очима. У добірці віршів природа постає експлікованою через образи музики і святості, чистоти; автор постає композитором, інструментом і музикантом. Дисонанси поезії народжуються з величезної трагедії й болю, трагічного досвіду української громадянської війни, зла, яке співіснує з нашою здатністю сприймати добро. Останній вірш збірки “Сонячні кларнети” — це і відродження Української республіки, і внутрішні дисонанси, які ще призведуть до руйнування, інвазії й катастрофи.

Поезію неможливо перекласти у звичний спосіб — Тичина використовує всі питомі внутрішні ресурси української мови, від порядку слів до особливостей ритмомелодики й римування. Те, що видається зрозумілим і природним українською, наприклад назви віршів із запереченням (“Не Зевс, не Пан, не

Голуб-Дух”), вкрай незрозумілі в буквальному перекладі англійською. Тож для перекладача є певні проблеми, пов’язані з “неперекладністю” генія Тичини.

— Перекладаючи Тичину, чи вдалося Вам зрозуміти його ментальність, модус сприйняття світу, його філософську систему поглядів? На Вашу думку, яким може бути код прочитання Тичини в Європі?

— Тичина сприймав світ як музику, яку він залучав до визначення ладу у Всесвіті, до розуміння прихованих зв’язків. Ключ до розуміння світу знаходимо в “Сонячних кларнетах”, у яких Тичина дає нам відчуття, що музика — провідний принцип у сприйнятті реальності. Україна й Великобританія дуже відрізняються культурно, і такий стан ще існуватиме впродовж кількох років. Але я все одно вірю, що ті версії перекладу, що я створив — добірка моїх перекладів Тичини побачить світ у Зальцбурзі 2009 року — буде немарною спробою долучити українську літературу до Європи.

— Ви як британець, належний до європейської літератури і європейської

культурної традиції, чи погоджуєтеся з тим, що коріння поезії Павла Тичини — в європейській філософії, системі загальноєвропейської традиції? Чи можна поезію Тичини зарахувати до канону європейської літератури?

— Поезія Павла Тичини — невід’ємна складова в системі європейської літератури, і поети, які не знають про його творчість, — Еліот у “Порожній землі” і Г’югс у “Вороні” — наче відлунують цією поезією. Насправді “очуднення”, дистанціювання англійських та європейських авторів від Тичини — вияв такого безсилля культури. Після читання поезії раннього Тичини вже неможливо дивитися на світ так, як до цього.

— Чи згодні Ви з тезою, що українська інтеграція в Європу має розпочатися з інтеграції на рівні культури й ментальності, розуміння того, що українська культура і її спадок — це частина європейського культурного спадку?

— Україна завжди була частиною Європи, але жадлива невидима стіна через весь Європейський континент означає лише те, що українську культуру було відмежовано від європейської магістралі культури на десятиліття. Європа мусить усвідомити, що Україна — це Європа.

— Наскільки сучасна українська література представлена на Туманному Альбіоні? Чи можна сьогодні в британських книгарнях натрапити на українську книжку?

— Мені надзвичайно подобається проза Юрія Андруховича, я його палкий шанувальник. У Великобританії української літератури, крім російськомовної (Андрій Курков), майже нема. Дуже прикро, адже українська література багата, а британські читачі просто втрачають шанс насолодитися цими динамічними творами, які з’являються у Європі.

— Ви працювали в кампанії з визнання британським урядом Голодомору в Україні актом геноциду. Що слід зробити для того, щоб Європа зрозуміла, що Голодомор насправді був цілеспрямованим геноцидом?

— Британський уряд, мабуть, просто не хоче визнавати Голодомор в Україні геноцидом, вказуючи на те, що це неможливо зробити через незгоду деяких науковців. Це цинічна позиція. Знаємо, що Великобританія боїться реакції Росії, адже ця країна може сплутати всі карти — як відомо, показники смертності в Україні в 1932—33 роках були набагато вищі, ніж у Росії, й тепер знаємо, що мав на увазі Балицький, кажучи, що “етнографічний матеріал в Україні буде змінено”.

У листопаді 2007 року ми провели марш, до якого долучилися Джон Гроган і Посол України. Ми плануємо організувати серію концертів “Рок проти геноциду” — перший із них уже відбувся 13 квітня в Брікстоні. Його організували за допомогою моїх друзів Степана Пасічника, Естер Енджел і Філа Гідінгза. Нас уже ніщо не зупинить у нашій меті.

Спілкувався
Дмитро ДРОЗДОВСЬКИЙ

“Стрибок леопарда”. Фрагмент фрески, Туніс, III ст. після Р. Х.

Андрій ТОПАЧЕВСЬКИЙ

«ЛЮТИЙ ЗВІР»

Продовження. Поч. у ч. 3, 5, 8, 10, 12, 14, 17, 19, 22 за 2008 р.

Хіба може чорношкірий перемінити свою шкіру або леопард — плями свої? Отак і ви — чи зможете добро чинити, звикши зло робити?

Єремія, 13 : 23

“Лютий звір стрибнув до мене на сідло і коня зі мною повалив...” Так у “Повчанні” своїм дітям Володимир Мономах змальовує одну з

«З БОЖОГО САДУ»

пригод князівського полювання. Наприкінці автор наголошує, що він вцілів не випадково, адже звірі, у біблійному дусі, скорилися волі Всевишнього: “...хвалю я силу Творця і прославляю милість Його за те, що Він мене, грішного і слабого, стільки разів охороняв від смертельної небезпеки...” Дослідники і перекладачі “Повчання” слушно зауважують, що “лютий” — це великий хижак з родини котячих.

Як твердять вчені-палеонтологи, 50 тисяч років тому первісні мисливці, озброєні кам’яними сокирами, мали справу з леопардами майже по всьому Старому Світові. За доби заліза, тобто в історичні часи, цей найбільший з лісових котів ще траплявся у Північній Африці, Південно-Східній Азії, на Балканах, Кавказі та у Причорномор’ї. Його назви на м е р, н е м а р (у грецькому перекладі — п а р д а л і с, латинському — п а р д у с) неодноразово фігурують у Святому Письмі. Словом н і м р, схожим на біблійне, у сучасному Ірані й тепер називають, крім леопарда, й інших великих котів: гепарда, тигра, барса. Але автори Біблії були краще обізнаними і, принаймні з левом, леопарда не плутали.

Їх розрізнив пророк Ісає у відомій картині загального миру, помістивши леопарда біля козеняти, а телятко — з левеням (11 : 6). Переконує і згадка Єремії про плями на шкірі леопарда. Пророк Даниїл

також бачив обох цих тварин у своєму видінні (7 : 4, 6). Першим він називає лева як символ Вавилонського царства, третім — чотириголоваго леопарда, що уособив майбутню багатонаціональну державу Александра Великого. Обидві впали або впадуть через жадобу, зухвальство і безбожність володарів; зникнуть також інші імперії. Має прийти царство Всевишнього, і всі народи та держави будуть йому служити і коритися.

Попри відсутність зоопарків, багатьох представників тваринного світу давні народи знали краще від нас. По-перше, диких звірів і птахів тоді було більше; по-друге, вони відігравали помітні ролі в житті людини; по-третє, знайомилися з ними переважно не через ґрати, а у природних умовах. Тому в пророчих книгах є навіть опис особливостей поведінки леопарда. Єремія (5 : 6) твердить, що він чигає на свою здобич, у той час як лев просто б’є. Авакум (1 : 8) відзначає особливу стрімкість цих звірів, прудкіші від яких тільки коні народу, чий прихід — Божа кара. Отже, яскраве порівняння з леопардом було зрозумілим, бо його бачили або, принаймні, чули про нього від очевидців. Що ж ми, діти ХХ століття, знаємо про цього сторожкого і спритного звіра?

Як і кожен з великої родини котячих, він — досконалий хижак,

е м’ясом спійманої здобичі, а не нюху і зору, як лев. Його хвіст робить леопарда дуже маневреним для тих, на кого він мислить свої засідки, влаштувавшись на дереві або в густому чагарнику. Леопардам вистачає кмітливості уникати людей. У всьому іншому вони досить неперебірливі, й до їхнього раціону входить майже все, що живе і рухається, — від ящірок до ослів й антилоп. Не оминають і домашніх собак, не кажучи вже про кіз та овець. Адже зменшення чисельності диких тварин внаслідок мисливства, вирубування лісів та розорювання степів не залишає хижакам вибору, і вони включають до свого меню свійську худобу. Через це пастухи сотні років переслідували леопардів за їхню “лють”.

У “Слові о полку Ігоревім” Всеслав (князь Полоцький, якого в народі вважали перевертнем), “скочив лютим звіром” з Білгорода. Можна припустити, що тут, як і в “Повчанні” Володимировому, “лютий” — не лише характеристика, а й назва відомого стрибучого звіра, тим більше, що всі інші тварини у “Повчанні” й “Слові” чітко поіменовані. Та якого саме?

“Повість минулих літ” повідомляє, що змужнілий князь Святослав у походах був “хоробр і легок, ходя акі пардус”. Порівняння з леопардовою ходою? Навряд, бо цей звір несподівано нападав і так само відступав, а Святослав був шляхетним воїном і завжди попереджав: “іду на вас”. Імовірніше, що літописець мав на увазі граційні рухи

г е п а р д а, добре відомого ловецького звіра, з яким полювали на велику дичину. Він є у сцені переслідування диких коней, тарпанів, на фресці, що над сходами Південної вежі Софії Київської. Звичайно, то були князівські, дресировані гепарди, якими користувалися вельможні мисливці на Сході. Про пардусників — фахівців, що доглядали і навчали гепардів, пізніше йшлося у документах Золотої Орди і Кримського ханства. Цих звірів ще нещодавно тримали індійські раджі та інші східні можновладці.

Поруч, на іншій Софійській фресці, зображений у стрибку, з роззявленою пащею, звір, трохи схожий на лева. Від нього захищається вершник зі списом. Леви у наших краях дуже давно не водилися, але художник, ніколи не бачивши живого леопарда, міг намалювати його подібним до “царя звірів”. Сцена дуже нагадує пригоду Володимира з його “Повчання”. Тож якщо визнати хижака на фресці леопардом, то ним і був той самий “лютий звір”.

Як і в сиву давнину, в ХХ столітті виникла мода на леопардове хутро, і прекрасних звірів почали вбивати тільки заради грошей. Тому сьогодні всі види леопардів в Азії й Африці визнано такими, що зникають, і взято під охорону. Полювати на них заборонено, та спокуси були завжди — як і мисливці, які зневажають закони.

Плямисте хутро захищає леопарда. Воно ж може спричинити його остаточну згубу. Але це вже залежить від сучасної людини.

● УКРАЇНСЬКІ СИМВОЛИ

Микола ДМИТРЕНКО

ДУБ — символ світового прадерева, центру світу (всесвіту), дерева життя, сонця, дерева богів і, зокрема, бога-громовика Перуна; початку, довголіття; багатиря-велета, могутності, здоров’я, багатства, чоловічої сили, загалом чоловіка. Повір’я щодо проживання на дереві бога чи богів пов’язане з уявленнями про дуб як центр світу, що поєднує долішній світ із горішнім, тобто світ померлих предків (коріння) із живими (стовбур) та з богами (крона, що сягає неба). Саме тому наші пращури, молячись богам, вшановували померлих, турбувалися про майбутні покоління. Зменшувальні форми-лексми дубок, дубчик, дубочок прямо вказували на молоде дерево, символічно — на парубка, підлітка, хлопця.

Дуби відомі з найдавніших епох, коли ще жили мамонти. Вік дубів сягав кількох тисячоліть. Вік Хортицького дуба — 2000 років, на Рівненщині росте дуб, вік якого — понад 1300 літ. Старими дубів починають називати після кількох сотень років. Крони дубів росли густо, спліталися, утворюючи шатра. У дуплах могли сховатися від стихії чи звірів десятки людей. Саме дупла великих дерев наші пращури використовували як човни, а пізніше — як домовини.

Вислови “дуба врізати”, “дати дуба”, “задубіти”, прокляти “А щоб ти дубом став!” означають померти (задубіти означає ще й змерзнути). Побажання немовляті: “Щоб росло здорове, як дубовий кілок”; побажання молодим: “Дарую два дубочки, щоб росли в парі, як голубочки”.

Дуби як джерело вогню охороняли жерці. На місці згорілих від блискавки дубів будували капища, підтримували там вічний вогонь, підкладаючи в ритуальне багаття дубові дрова. За Густинським літописом, доглядати ритуальне вогнище було відповідальною справою, жерця, який “недопильнував вогню”, страчували. Дубові ліси, гаї (подекуди їх називали дубинами: “Пішов у дубину” — в дубовий ліс) були священними, сакральни-

ОЙ ТИ, ДУБЕ, ДУБЕ, КУЧЕРЯВИЙ ДУБЕ

ми, бо там мешкали боги-духи.

Олюднення природи відбувалося ритуально. Дубів берегли як джерело енергії, сили, об’єкти поклоніння духам природи й передусім Перунові.

Культ дуба існував в усіх індоєвропейцях: дерево присвячували в Греції — Зевсу, в Римі — Юпітерові, в Литві — Перкунасу. Із дуба, за легендою, була зроблена палиця Геракла, що символізувала владу.

У трактаті Костянтина Багрянородного (приблизно 952 р.) описано ритуал жертвоприношення русів біля великого дуба на острові Хортиця (греки його називали островом св. Георгія).

Дуб, що в нього влучила блискавка, вважали цілющим, гілки чи тріски від такого дерева клали у стайнях, щоб добре коні велися. Саме до дуба, коли гримів перший весняний грім, прикладалися спиною, щоб не боліла від напруженої хліборобської праці. Дубову гілку, щоб не болів поперек, записали за пояс ззаду, вирушаючи в дорогу чи на жнива. Із приходом у Європу, на наші землі християнства дубові гаї почали інтенсивно вирубувати, знищувати рідновірські тубільні храми, капища, позитивні священні діброви з уст церковнослужителів набували негативного статусу, як місця сатанинські.

Шанобливе ставлення в народі до дуба засвідчує фольклорно-етнографічна традиція: архітектура, звичаї, обряди, легенди, казки, загадки, прислів’я та приказки, пісні: “Який дуб, такий тин, який батько, такий син”, “Який дуб, така й бочка, яка мати, така й дочка”, “Аби дубки, а берізки будуть (аби парубки, а дівчата будуть)”, “Кожний дубок хвалить свій чубок”, “Високий, як дуб, а дурний, як пень”, “Жолудь який малий буває, а з нього великий дуб виростає”; “Батько тисячі синів має, кожному мисочку справляє, а собі — ні”.

Археологічні розкопки засвідчили, що ще за часів Трипільської культури кам’яними круподерками розтирали жолуді на борошно й випікали з нього хліб. Під час Голо-

домору 1932—33 років люди завдяки жолудям виживали.

У давнину слово дорівнювало ділу. Саме на цьому магічному впливові побудовано чимало проклять. У легенді “Як пан дубом став”, що записана на Волині, йдеться про вислів-прокляти “А щоб ти дубом став”. Лихе побажання пана Іванові не здійснилося, а коли конюх Іван промовив ці слова після тяжкої праці на адресу пана, то подіяло: пан став дубом.

Світотворче значення дуба (інді в піснях його ототожнювали з явором) як прадерева, символу першопочатку відображене в давніх колядках “Як ще не було з нащадка світа”, “Виріс дубок тонок, висок”. За міфологічними уявленнями, ще не було нічого, тільки синее море, “а на тім морі ой два дубочки” (або зелений явір), “на тих дубочках два голубочки” “стали раду радити, як світ сотворити”. Голуби спустилися на дно моря, дістали піску й каміння і з них створили землю, небо із світилами. Дуб, прадуб, стародуб — центр світобудови, що на ньому тримаються небо, земля і підземне царство, пекло. Фольклористи, етнографи ХІХ ст. (М. Максимович, Я. Головацький, О. Потебня) описали звичай навесні ставити “сухого дуба”: на високій жердині, вкопаній у землю, прилаштовували дерев’яне коло (символ сонця), увітчане стрічками, зіллям. Цю жердину обкопували рівчаком, хлопці змагалися у спритності, лізли вгору, діставали-зривали стрічку й відшукували за нею дівчину. Проте шлюбні мотиви були підпорядковані календарному циклові: коли розвивали-

ся сухі дуби, наставало літо. Саме це значення лягло в основу звертань до дуба розвиватися, тобто принести справжнє тепло, буяння природи. Біля обрядового “сухого дуба” співали пісень, водили коло.

Відомі й магічні заклички дощу, що збереглися в дитячому фольклорі. Дітлахи наприкінці 1960 років у с. Зятківцях Гайсинського р-ну на Вінниччині заклинали-замовляли:

Іди, іди, дощику,
Зварю тобі борщику
В новенькому горщику.
Покладу на дуба,
Покличу голуба:
Йому каша, тобї борщ,
Щоб ішов великий дощ.

Інші варіанти заклички: “...Поставлю на дубі. //Дуб ізворухнеться, //Горщик розбі’ється” (розливання борщу символізувало бажане проливання дощу); “...Дубочок схитнувся, //А дощик линувся”.

Давня гра в “Горю-дуба” (можливо, як фрагмент дійства “Сухого дуба”) зберігалася ще в ХІХ ст. й зафіксована в кількох місцевостях: “Горю, горю, дуб” (варіант: “Горю, горю, пень”). — “Чого ж ти гориш?” — “Красної панни”. — “Якої?” — “Тебе, молоді!” — “А я втечу”. —

...тут горіти — любити,

...раз сухого дуба набув інших значень, що стосувалися соціальної й родинно-побутової сфери. У піснях багато прикладів, де є заклички розвиватися чи не розвиватися:

Розвивайся, сухий дубе, —
Завтра мороз буде;
Убирайся, козаченьку,
Скоро похід буде.
— Я морозу не боюся:
Таки розів’юся;
Я походу не боюся —
Зараз уберуся.

В іншому варіанті: “Не розвивайся, сухий дубе... //Не женися, молодий козаче... //Я походу не боюся: //Таки й ожениюся”.

Сухий, зів’ялий дуб у піснях символізує невдачу, журбу козакові; зелений — силу, молодість, веселість, відвагу, життєвість. Зеленого дуба видно навіть крізь туман. “Я ж думала, то дуб зелененький, //А то стоїть козак молоденький”, — образ дуба символізує козака, парубка. Іноді образ дуба, з якого тече вода (вода — дощ, натяк на сльози, переживання, недолю), символізує жіночо нещастя:

Ой на горі дуб, дуб, тече вода
з дуба;

Бідна моя голівонька: пішла
за нелюба.

Через образ дуба передано вічний плин буття природи і скороминучість людського життя в рекрутській пісні:

— Дубе, дубе зелений,
А хто ж тебе рубать буде,
Дубе, дубе зелений?
— Хлопче, хлопче молодий,
Інший мене рубать буде,
Хлопче, хлопче молодий.

Символічне значення мають дубова гілка та жолуді. Зелена гілка без жолудів символізує молодість, із жолудями — зрілість, міць, продовження роду, безсмертя. Культ дуба в народній традиційній культурі вплинув на своєрідність відображення цього образу в емблематиці, геральдиці, мистецтві, художній літературі. Дубові виявляли увагу Т. Шевченко, С. Руданський, І. Франко, Леся Українка, Б. Лепкий, П. Тичина, М. Рильський, В. Симоненко, М. Вінграновський, А. Кондратюк та ін.

«МІЙ ЩИРИЙ ДРУЖЕ...»

Ім'я українського художника і педагога Івана Сошенка увійшло до скарбниці української культури не лише власною творчістю, а й активною участю у викупі з кріпацтва Тараса Шевченка. Торік у червні відзначили 200-ліття з дня його народження. А нещодавно громадськість святкувала ще один ювілей — 170 років відтоді, як Тарас став вільним.

Особливо активно ці ювілеї відзначали земляки Івана Сошенка. У богуславській Покровській церкві 2 червня 1807 року священник зробив запис: “У богуславського міщанина Максима Сошенка та жінки його Олени народженого хлопчика Івана молитвив і хрестив”. У цьому мальовничому містечку й минуло дитинство майбутнього художника.

“Початок творчого життя Сошенка, — пише провідний бібліограф місцевої районної бібліотеки Н. Федорченко, — був на диво щасливий — за мальовану в монастирі картину “Горне місце” молодому майстрові заплатили стільки, що можна було купити земельну ділянку. Однак його вабила Академія мистецтв у Петербурзі. Згодом, заробляючи на життя розписуванням скринь та оновленням ікон, Іван Максимович став її слухачем, а в листопаді 1838 року отримав атестат вільного некласного художника. У житті Т. Г. Шевченка він з'явився, немов казковий чарівник: Іван Максимович не лише організував викуп обдарованого кріпака — він дав поштовх потенцій-

Бюст І. М. Сошенка у меморіальній кімнаті-музеї Т. Шевченка в Російській Академії художеств

ним можливостям, що й зробило поета й художника тим, ким він став для України. “Мій щирий друже, — так до Сошенка звертався Тарас Шевченко”.

До двохсотлітнього ювілею Сошенка у Богуславі відбулися святкові заходи: відремонтовано хату-музей на Лобунці, де народився митець, опоряджено прилеглу територію; проведено конкурси образотворчого та прикладного мистецтва, науково-практичну конференцію; створено документальний фільм про Сошенка “Геній доброти”.

А до нинішнього відзначення 170-річчя викупу Шевченка з кріпацтва Богуславська міська рада організувала поїздку наукових та культурних діячів з України до Санкт-Петербурга.

У Російській Академії художеств, де навчалися Іван Сошенко й Тарас Шевченко, відбулася урочиста передача бюста І. Сошенка в дар музею Шевченка в Санкт-Пе-

тербурзькому державному академічному інституту живопису, скульптури і архітектури ім. Іллі Рєпіна. Погруддя художника з білого італійського мармуру (автор М. Шматько) встановлено в Меморіальній кімнаті великого Кобзаря поруч із його бюстом. Тут Шевченко останній рік жив і помер.

Щиро вітали українську делегацію консул України в Санкт-Петербурзі М. Рудько, віце-губернатор Санкт-Петербурга С. Тарасов, ректор Санкт-Петербурзького державного інституту живопису, скульптури і архітектури ім. Іллі Рєпіна А. Чаркін, який, до речі, жив і навчався в Україні.

Усі ці заходи відбулися завдяки великій культурно-просвітницькій роботі працівників Богуславського музею І. Сошенка, про який розповідає його перший завідувач Богдан Капко.

Підготувала **Надія КИР'ЯН**

“Не вмирає душа наша”.
Тарас Шевченко

БОГУСЛАВСЬКИЙ МУЗЕЙ І. М. СОШЕНКА

Богдан КАПКО,
м. Богуслав Київської обл.

У старовинному містечку Богуславі на Київщині, що розкинулось по обидва боки річки Росі, на Лобунській горі, стоїть зовні непоказний будинок № 15. У ньому народився художник і педагог Іван Максимович Сошенко, який перший відкрив світові художній талант Т. Г. Шевченка, ввів його в коло слухачів Петербурзької Академії художеств.

У Богуславі минули дитячі роки Івана Сошенка. Дід його, богуславський міщанин Кіндрат Соха, передаючи синові Максимові в спадщину землю і майно, зобов'язав спадкоємця сплатити його борги. Максим виконав батьків заповіт, але, потрапивши у скрутне становище і не бажаючи перейти в кріпацьку підлеглість до місцевої поміщиці, відцурався майна і виїхав з дітьми у Звенигородку. У будинку в Богуславі, який зберігся, відкрили музей Івана Сошенка.

Значну допомогу музеєві надали працівники Національного музею Т. Г. Шевченка, які склали його тематико-експозиційний план, обласна організація Українського товариства охорони пам'яток історії та культури.

У музеї експонують матеріали, що розповідають про дитячі та юнацькі роки І. Сошенка. Відвідувачі знайомляться із записом богуславської Покровської церкви від 2 червня 1807 року про народження І. Сошенка.

Експозиція висвітлює перебування І. Сошенка в Петербурзі та навчання в Академії художеств (1832—1838 рр.). Не відразу відчинилися двері Академії перед І. Со-

шенком. Спершу він познайомився з конференц-секретарем Товариства заохочення художників В. Григоровичем, який допоміг йому дістати дозвіл відвідувати зали Ермітажу й копіювати там картини. Через певний час І. Сошенко став “вільним слухачем” Академії художеств. Про це свідчать експонати-фоторепродукції: “Титульна сторінка справи № 77 Академії художеств про видачу стороннім учням Академії білетів на прожиття”, “Відношення Академії художеств петербурзькому оберполіцеймейстеру про видачу стороннім учням І. Гродницькому та І. Сошенку білетів на вільне проживання в столиці. 12. XI. 1834 р.”. Уявлення про те, як вчився І. Сошенко в Академії, дають списки екзаменів. Привертають увагу копії картин І. Сошенка “Пейзаж”, “Продаж сіна на Дніпрі”.

Музей детально знайомить екскурсантів зі стосунками Івана Сошенка й Тараса Шевченка, розповідає про роботу художника вчителем малювання Ніжинської, Немирівської та Київської гімназій. Листи І. Сошенка та інші історичні документи свідчать про велику допомогу, яку подав він Т. Шевченкові. В музеї представлено фоторепродукції численних ескізів і малюнків художника, зокрема “Портрет в Кумі (Італія)”, “Форум Юлія в Стародавньому Римі”, “Храм Вести в Римі”, “Битва Олександра Македонського з Дарієм”, а також фоторепродукції, які розповідають про діяльність Івана Максимовича як педагога, про останні роки його життя. Помер і похований І. Сошенко в Корсуні на Черкащині.

У майбутньому музей розширюватимемо, поповнюватимемо експонатами.

«ЦЕ ГІМН ПРОСТІЙ ЛЮДИНІ»

Галина ГУЗЬО, м. Львів
Фото **Андрія КУБ'ЯКА**

У Національному драматичному театрі ім. М. Заньковецької на прем'єрі вистави “Солодка Даруся” за однойменним романом Марії Матіос не було де яблуку впастися. Режисерський дебют актриси, заслуженої артистки України Людмили Скрипки вдался. Це засвідчили не лише оплески львівської публіки, а й сльози в її очах — драматичний, больовий “месседж” ро-

річною перестала розмовляти — на сцені, порівняно з книгою, розповідається трохи простіше. Та й тут можна чітко вловити атмосферу буднів буковинського села (завдяки колоритним персонажам, пісням і танцям), злodianня радянських офіцерів усередині ХХ століття.

Фінал у виставі, попри весь її драматизм, оптимістичний: Іван Цвичок змайстрував вертоліт і полетів на ньому. Цього у романі немає. Тут не обійшлося без містики. Газета “Високий Замок” 24 травня

друкувала ексклюзивну історію “Іван Цвичок: справжній. І вигаданий”, яку як своєрідне продовження “Солодкої Дарусі” для наших читачів написала Марія Матіос. Виявляється, справжній Іван колись змайстрував щось схоже на вертоліт чи аероплан і якогось дня навіть злетів на ньому з гори.

Марія Матіос два вечори поспіль спостерігала з залу за львівською прем'єрою “Солодкої Дарусі”.

Після вистави письменниця вийшла на сцену зі сльозами на очах. “Львовє, що ти робиш зі мною? — сказала вона. — Я зараз майже німа — як моя Даруся... Львів мене пошматував... Два вечори у цій залі я спостерігала за феєрією українського духу! Моя книга — це гімн простій людині: кожному з нас, про яких ніхто не думає, та на яких тримається цей світ. Режисер Людмила Скрипка відважилася поставити те, що для сцени непридатне. І ви її почули! Я щаслива тут”.

ману своєю, сценічною, мовою до глядача донесено! Окрім режисера, до цього долучилися композитор Олександр Козаренко й Ольга Семьошкіна, яка ставила пластику. Гарно попрацювали у постановці актори — Наталія Гунда (Даруся) та Микола Гоменюк (Іван Цвичок). Окремої відзнаки заслуговують юні таланти — маленькі актриси Галина Ватаманюк і Олена Мацейко, які грають Дарусю в дитинстві.

Історія неймовірного людського болю — про те, чому Дарусю, яку в селі називають “солодкою”, десяти-

ВІДЧУТИ СИЛУ ЗЕМЛІ

Ганна ШЕВЧЕНКО,
м. Чернігів

У стародавньому Чернігові, де й нині стоять храми княжої доби, де Михайло Коцюбинський написав найкращі свої твори, де найбільша в Україні дзвіниця, де мешкає привид Мотрі Кочубей, гучно та яскраво відбувся III Міжнародний фольклорний фестиваль національних культур “Поліське коло” за участю Мандрівного фестивалю “Етноеволюція”.

На Чернігівщину завітали гості майже з усієї України. “Цього року розширюється географія нашого фестивалю, ми приймаємо друзів із Білорусі, з міста Речеця Гомельської області, із Польщі, міст Мельник і Боцьки, з Естонії, міста Пилва”, — зазначив начальник управління культури і туризму Чернігівської облдержадміністрації Сергій Мойсієнко.

“Поліське коло” ширилося, набуваючи гучності й масовості під час святкової урочистої ходи вулицями старовинного Чернігова, в якій взяли участь музичні та хореографічні колективи.

Кожний колектив — їх було понад 130 — виступав на трьох сценах, і під час переходу до місця наступного виступу всі охоче співали, грали на музичних інструментах та фотографувалися. І чернігівці, ставши свідками того, що у їхньому стародавньому місті оселилася співоча душа “Поліського кола”, вітали усмішками один одного і навіть приєднувалися до співу.

На “Поліському колі” широко відчинило браму Містечко майстрів — тут завирував ярмарок та

виставка виробів декоративно-прикладного мистецтва. В очах мерехтіло від розмаїття народного одягу, прикрас, глиняного посуду. Вишивані рушники, живопис (зокрема на бересті), різьблення по дереву, гончарні вироби знайшли своїх покупців. Обереги, до яких народні майстри додали вишукані елементи флористики, прикрашати сучасні домівки та захищати їхніх мешканців від негараздів. Квасоля — для сили та здоров'я зернята символізували енергію сонця, а жито — родину.

Мандрівний фестиваль традиційного українського мистецтва “Етноеволюція” представив чернігівцям поєднання жанрів етнічної музики та року. Незвичну суміш запропонували скуштувати “Нагуаль” з Мінська, “ДримбаДаДзига” з Києва та інші етно-рок-колективи.

Фестиваль відволік від буденної метушні, освіживши світобачення і збагативши нас, заклопотаних, приємними враженнями. Важливо, іноді одягнувши вишиванку, відчуті, як додає тобі сили рідна земля.

ПЛЕКАТИ ТАЛАНТИ — СПРАВА ДЕРЖАВНА

Ніна ГНАТЮК

Визнання у світі будь-якої країни гарантується насамперед її талановитим представником. Соціологи дослідили, що темпи зростання екологічного і духовного потенціалу країни прямо пропорційні ефективному розвитку освітніх технологій. Тому в усіх розвинених країнах давно вже зрозуміли, що найкращий вклад інвестицій — це розвиток освітньої системи з акцентом на навчання та виховання здібних дітей. Варто відзначити, що за останні роки в нашій країні зростає турбота про навчання та виховання обдарованих дітей. З цією метою створено Інститут обдарованої дитини Академії педагогічних наук України.

Одним із заходів Інституту, спрямованих на актуалізацію уваги суспільства до проблем обдарованих школярів, стала виставка-фестиваль “Обдаровані діти України”. Вона відбулася за підтримки Міністерства освіти і науки України, Київської міської влади, Академії педагогічних наук України, Національного педагогічного університету ім. М. Драгоманова. Організатори проекту — Інститут обдарованої дитини АПН України, Інститут розвитку дитини НПУ ім. М. Драгоманова, Мала академія наук України, Київський міський Будинок учителя та Педагогічний музей АПН України.

Уперше було об'єднано представників усіх напрямів творчості. Витвори своїх рук демонстрували юні техніки, майстри вишивки, кераміки, художники, співаки, танцюристи.

За українською традицією, гостей свята зустрічали з хлібом-сіллю володарка гран-прі Міжнародного конкурсу вокального мистецтва в м. Реджо Емілія (Італія) 2007 року Маргарита Фломбойн та во-

Геній. Талант. Так говоримо про тих, кого Бог обдарував винятковими здібностями у тій чи іншій галузі мистецтва, науки, технічної творчості. Геніями народжуються чи стають завдяки великій працездатності, саможертвності в ім'я досягнення мети? Як розвинути талант, чи всі діти мають нахил до творчості, образного бачення світу?

лодар першої премії Міжнародного конкурсу “Зимова фієста” в м. Свідніца (Польща) 2008 року Денис Кондратюк. Обоє з Васильківської школи мистецтв Київської області.

Про важливість нового підходу до розв'язання низки проблем обдарованих дітей наголосив директор Інституту обдарованої дитини АПН України В. В. Камишин. Він відзначив, що на виставці представлено роботи 110 дітей (переможців і призерів олімпіад, конкурсів, турнірів відповідно до науково-технічного, дослідницько-експериментального, художньо-естетичного, еколого-натуралістичного, гуманітарного і фізкультурно-спортивного напрямів дитячої та юнацької творчості). Відбувся концерт, учасниками якого стали понад 20 юних талантів, дипломанти та лауреати міжнародних, всеукраїнських, обласних, міських фестивалів і конкурсів, турнірів та змагань. Пройшов і конкурс дитячого малюнка.

Важливість започаткованої традиції підкреслили перший віцепрезидент Академії педагогічних наук України В. М. Мадзигон та президент Малої академії наук України, народний депутат України С. О. Довгий. Зокрема, він сказав, що в нашій країні турбота про дітей завжди посідала одне з головних місць, але навчання і виховання обдарованих дітей вели з опорою на інтуїцію батьків та педагогів. Щоб піднести цю важливу ділянку

освіти на державний рівень, розпорядженням Кабінету Міністрів України від 8.08.2007 року для виконання Державної програми роботи з обдарованою молоддю було створено Інститут обдарованої дитини Академії педагогічних наук України. Працівники Інституту створюють нормативну базу захисту прав обдарованої дитини, розробляють методи діагностики здібностей юного покоління, форми якісного їх навчання та соціальної адаптації.

Без перебільшення можна сказати, що роботи та їхні автори на виставці викликали цікавість. Черги створювалися біля кожного експоната. Викликали захоплення підвісна канатна дорога Сергія Меркулова (ЦНТТМ “Сфера”, керівники Борис Столбов, Олександр Верхман), саморухомий візок Данііла Третьякова (ЦНТТМ “Сфера”, керівник Володимир Бахрушин), модель старовинного автомобіля Артура Бондаренка (ЦНТТМ “Сфера”, керівник Олександр Тихолій), прилад для діагностики свчок запалювання двигунів Олександра Булавка (ЦТТТПО шкільної молоді Дарницького р-ну м. Києва, керівник В'ячеслав Грицаєнко), електронна сирена Олеся Данилюка (Навчально-виховний комплекс допрофесійної підготовки та технічної творчості молоді м. Києва, керівник Борис Андреев), діюча модель гідроостанції на стічних водах Ігоря Орлова (КПДЮ, керівник Валенти-

на Алькіна-Філінука) та роботи інших учасників науково-технічного і дослідницько-експериментального напрямів виставки.

Вразили своєю оригінальністю та неповторністю гобелен та вишивані роботи Юлії Вакуленко (м. Решетилівка Полтавської області), “Стоніжка-рахівничка” Катерини Рогацької, Альони Гладкової (СЮТ-ЦНТТМ, керівник Лілія Межена), розпис “Жар-птиця” Ксенії Платко (СЮТ-ЦНТТМ, керівник Тамара Чернюк), стенд “Весняний бал” Наталії Деменюк, Аліни Кривоцької, Катерини Войтенко, Діани Тимошенко (ЦТТ “Юність” Солом’янського району м. Києва, керівник Олена Петренко), торшер з насіння Анастасії Гончарук (ЦНТТМ “Сфера”, керівник Оксана Гончарук).

На жодній з виставок не бачила стільки телекамер. Юні художники і скульптори, конструктори і раціоналізатори почувалися іменниками, адже демонстрували не лише ровесникам і наставникам, а й депутатам, академікам витвори своїх рук.

Десятирічна Анастасія Гончарук давала інтерв'ю для телебачення впевнено — мабуть, не раз кореспонденти розпитували дівчинку, як їй вдається створювати такі мистецькі речі. На виставці бу-

ло представлено віяло, декоративне яйце, торшер, які дівчинка прикрасила квітами, насінням різних рослин.

Євген Макаренко захоплюється керамікою. Вироби цього 14-річного хлопця вражають довершеністю. На виставці він представив свічник та декоративну таріль “Смак дитинства”. Береш її до рук — і відчуваєш пахощі соняшників, гул джмелів, солодке раювання літніх сільських світанків. Восьмикласник відвідує заняття у зразковій студії кераміки дитячого оздоровчо-екологічного центру Оболонського району. Як сказала заступник директора Вікторія Маринич, цей великий дитячий заклад пишається багатьма юними талантами: після занять діти охоче віддають час творчості й досягають значних успіхів.

Головна мета виставки-фестивалю — підтримати талановитих дітей, популяризувати їхню творчість. Адже кожен талант — то неоціненне надбання всієї держави. І якщо наші діти й онуки зростатимуть допитливими, працьовитими, цікавими творчими особистостями, якщо їхній розум і душа будуть спрямовані у світле, гуманістичне русло, країна їхньої долі буде щасливою, квітучою.

Ольга ФІЩУК,
консультант УРП “Собор”, м. Київ

Це розмаїто-веселкове диво дитячих задумів та яскраво-барвистих вишиванок ще й досі мерехтить перед очима. І так хочеться, щоб це свято душі надовше залишилось у спогадах, щоб той стан душевної ейфорії, який всі ми відчули в невеличкому селі Тишківці Городенківського району Івано-Франківської області, не покидав нас довго-довго.

Традиційно склалося, що не лише на Івано-Франківщині, а й в інших областях України 19 грудня ми вітаємо своїх дітлахів з днем Святого Миколая. Але ж це й літній день Святого Миколая!

Відродити це прекрасне свято та повернути його у наш щоденний побут спробувала Українська республіканська партія “Собор” на славній Івано-Франківщині.

133 школярі Тишківської ЗОШ І—ІІІ ст. та 18 діток із дитсадочка села вийшли на майдан перед школою, щоб узяти участь у конкурсах та змаганнях, організованих нашим активом. Здавалося, що вболівати за діток вийшло майже все село.

Учасники свята мали змогу взяти участь у конкурсах і змаганнях: дитячого малюнка на асфальті, на краще виконання пісні, зі встановлення туристського намету, з фігурного водіння велосипеда.

Активність і наполегливість школярів була на такому високому рівні, що члени оргкомітету і журі довго вагалися, визначаючи переможців. Адже серед учасників конкурсу на кращий малюнок — 51 школяр. Директор школи Світлана Кавчук хвилювалася. Навпроти монумента, поставленого славному землякові генералові УПА Романові Шухевичу

ДІТИ МАЛЮВАЛИ ЩАСТЯ

асфальт покритий різнобарвним килимом із ніжно виведеними дитячими реченнями гаслами: “Найкраща у світі земля — це моя Україна!”, “Слава Україні!”, “Хай вічно живе Тарас!”, “Хай живе моя Україна!”, “З хлібом і сіллю”, “Мир Землі!”

Барвистий килим на асфальті протягом трьох годин удосконалювали, він здійснювався до неба білими крильцями голуба миру, ніжно вплетеними у розкішний віночок мальвами, ромашками, волошками, колоссям жита і пшениці.

Однією з умов перемоги був захист малюнка, а основним критерієм — глибина національних

традицій, знання історії України, звичаїв рідної Франківщини. Звичайно, до кожного учасника підходили індивідуально, зважуючи на вік і навіть стать.

Тож переможцем у віковій категорії 6—9 років стала Марта Буряк, 10—13 років — Оксана Паращук, 14—17 років — Марія Грабчак. Дівчат нагородили плеєрами й мобільними телефонами.

Спортивні змагання заповнили увагу тишківських хлопчаків. Вони змагалися у фігурному водінні велосипеда. Віцепрезидент Федерації спортивного туризму України, майстер спорту, заслужений

працівник фізичної культури і спорту України, кандидат технічних наук, голова журі Володимир Соколов перетворив спортивний майданчик перед сільською школою на справжній олімпійський стадіон. Хлопчаки охоче вдягали спортивну форму, спеціальні каски і сідали на новенькі велосипеди, які для цього дивовижного дійства закупила Федерація спортивного туризму України Івано-Франківської області. Журі підійшло до оцінки конкурсу серйозно і з увагою. Тож перемогли у змаганні Тарас Шуба, Михайло Керницький, Тарас Пеца-Довбуш, а також Мирослав Грабчак, Євген

Бойчук, Тарас Неміш. Вони отримали в подарунок мобільні телефони та плеєри.

Ще більшу увагу дітлахів привернуло встановлення туристського намету. Тут найспритнішими виявилися Євген Бойчук та Микола Тицак. Серед переможців — Марина Мороз та Зоряна Заячківська, Олена Дзюмбак та Ігор Буряк, Володимир Вересюк та Олена Поліщук.

Як наголосив голова УРП “Собор”, народний депутат України Анатолій Матвієнко, Святий Миколай любить усіх, а особливо тих, хто працьовитий, дбає про красу рідного села, рідного дому.

Директор Інституту відкритої політики, доктор економічних наук Михайло Довбенко вручив подарунки родині Ольги та Миколи Павлюків, адже саме їхню садибу обрали організатори і благодійники, підбиваючи підсумки конкурсу на кращу садибу.

оплесків було толи, що благодійники “Собору” виділяють для дітей Тишківців 20 оздоровчий комплекс “Райський куточок”, що у Бердянську на Азовському морі. Вартість кожної путівки — 3 000 грн. Меценати профінансували проїзд усіх дітей та тих, хто їх супроводжуватиме.

Після урочистостей дітей очікували столи із солодощами та фруктами, а на завершення дійства — вечірня дискотека.

Дитячі обличчя іскрилися радістю і щастям. Якби кожен депутат, урядовець, громадський діяч хоч би двічі на рік, на день Святого Миколая, проводив ось такі благодійні акції, то, напевно, у багатьох селах і райцентрах України тепло і сонячно було б на серці дітям і дорослим.

ВІДРОДЖЕНІ ШЕДЕВРИ З МУЗЕЙНИХ СКАРБНИЦЬ

Надія КИР'ЯН
Фото Олеса ДМИТРЕНКА

Днями у Національному музеї Тараса Шевченка відкрилася унікальна виставка “Відроджені шедеври з музейних скарбниць України”, де представлено експонати з понад сорока музеїв України, які відреставрували фахівці Центру.

Виставка викликала величезний інтерес громадськості — у кількох залах музею, де вона розміщена, не було де яблуку впасти, тому відкриття довелося проводити у просторішому вестибюлі.

Світлана Стрельникова, яка очолює реставраційний центр, повідомила, що співробітники за час існування установи відновили десятки тисяч експонатів з різних музеїв України. Зали музею замалі, щоб показати всі напрями роботи реставраторів. Науково-дослідний центр має філіали в Одесі, Харкові та Львові.

Ректор Національної Академії мистецтв і архітектури, президент Академії мистецтв Андрій Чебикін висловив побажання, щоб на роботу Центру звернули увагу урядовці й меценати. Потрібно, щоб при кожному музеї були відділення цього закладу, адже в Україні гине немало унікальних експонатів. Їх можуть врятувати воістину золоті руки реставраторів.

Валерій Бачинський передав привітання ювілярам від працівників Міністерства культури і туризму, сказав, що майстри-реставратори — це найвищі професіонали. Він порівняв їхню роботу з працею лікарів-реаніматорів, які, встановивши правильний діагноз, рятують людей від тяжких недуг.

Усі присутні високо оцінили роботу майстрів, що стоять на сторожі наших скарбів, повертають національній культурі багато шедеврів, які ми могли назавжди втратити.

Оглядаючи виставку, розумієш,

До 70-річчя Національного науково-дослідного реставраційного центру України

яка складна і нелегка робота цих умільців. Адже вони повинні відновити пошкоджений твір, зберігаючи якомога більше авторського задуму за мінімального втручання в структуру експоната, зуміти передати його дух.

Перед нами постає цілісний у свій розмаїтості світ речей та виробів, які служили і служать людині від давнини до сьогодення: ікони, картини, скульптури, статуетки, вази, канделябри, стільці, столики, бюро, одяг, театральні костюми тощо. Окресла виставки — високохудожні роботи майстрів сакрального мистецтва: ікони XVI—XX століть, плащаниці, поручі, дарохранильниці, коровги.

На відкритті виставки були майстри, які охоче ділилися з відвідувачами здобутками, відповідали на запитання. Реставратор Ігор Стадниченко, приміром, захоплено розповів про свою нещодавно виконану роботу — відновлення так званого “Лизогубівського Євангелія”. Цю книгу надруковано 1688 року в Москві, а потім коштом Чернігівського полковника Якова Лизогуба опрацьовано та передано одному з храмів Чернігівської єпархії. Тепер вона належить Чернігівському історичному музеєві імені В. В. Тарновського. Праця

над Євангелієм була непростю, потребувала спеціальних знань і вмінь. Відновлювальні роботи слід було вести в різних напрямках: папір, дерево, срібло, карбування.

На виставці привертають увагу ікони “Христос Пантократор” 1592 року з Рівненського краєзнавчого музею, “Спас в силах” 1590 року із Львівського Національного музею України імені Андрея Шептицького, “Господь вседержитель” (друга половина XVIII століття) з іконописної майстерні Києво-Печерської лаври (нині це експонат з Національного художнього музею України).

Розглядаючи старовинні предмети побуту, переносишся уявою в часи минулі. Це перехоплює подих — здається, ніби побував у гостях у відомих українських родин, яким належали речі (приміром, настільний годинник з фігурою вакханки — з колекції князів Репніних, належить музею Богдана та Варвари Ханенків).

Особливе місце на виставці займають образотворчі роботи Тараса Шевченка, оригінальний “Кобзар” 1860 року з дарчим написом поета Олександри Куліш, видання “Народних оповідань” Марка Вовчка 1858 року, яке авторка подарувала Тарасові Григоровичу.

Реставратори кераміки та скла експонують вироби Києво-Межигірської фабрики, дельфтської мануфактури, а також вироби з порцеляни російських і західноєвропейських заводів.

Наші майстри викликають повагу і захоплення: вони вміють відновити олійні фарби й акварелі, гуаш, пастель, офорти, гравюри. Їм підвладні найрізноманітніші матеріали: метал, дерево, тканина, папір, майоліка, фаянс. Вони володіють техніками різьблення, лиття, інкрустації, гравіювання, шитва, вишивки, ткання, живопису.

В експозиції представлено десятки наукових книг, які написали фахівці Центру. У них висвітлюються проблеми збереження, консервації й реставрації пам'яток історії та культури.

Реставратори повинні мати художній талант, високу духовність (без цього неможливо відновити мистецький твір), володіти знаннями про природні матеріали: камінь, дерево, кістку, текстиль, пергамен, папір, пігменти живопису, кераміку тощо, вивчати новітні технології та методи.

Ми ж бачимо лише результати їхньої копійної роботи: на деяких стендах — експонати до і після реставрації. Фахівці роблять дива.

Сергій ПОНОМАРЬОВ

Людмила Іванівна Смолякова почала займатися гончарним ремеслом 1999 року, коли їй було вже 50. Досі працювала інженером-будівельником, і професією була цілком задоволена. Але одного разу їй до рук потрапила чудова книга українського етнографа Докії Гуменної “Благослови, мати”, присвячена невідомим сторінкам історії праукраїнської культури. Людмилу настільки вразила ця книжка, зображення в ній гончарних виробів давніх трипільців — цюглих фігурок Великої Матері-богині, тарелів і глечиків з розкішним символічним орнаментом, що вона вирішила втілити словесні образи й малюнки у глині.

Жінка залишила свою роботу й цілком віддалася новому захопленню: самостійно вивчила основи гончарства, освоїла ліплення скульптур і статуєток. Опрацювала багато літератури, ходила в музеї, прислухаючись до застиглого у почорній глині відгомону далеких сторіч. Потім стала їздити на археологічні розкопки. І ліпила... Здава-

«МОЇМ УЧИТЕЛЕМ БУЛА ГЛИНА»

лося, глина сама підказувала їй потрібні вигини, форми й кольори майбутніх виробів.

“Моїм учителем була глина”, — зізнається Людмила Іванівна.

Саме тоді росіянка Смолякова вивчила українську мову й відтоді розмовляє лише нею.

Перші сто її робіт були присвячені прадавній жінці.

Образ жінки-матері, яка творить святе диво народження, на нашій землі завжди був оточений особливою повагою. Наприклад, у трипільців храмів не було, проте в кожній хатині був олтар Великої Матері, прикрашений її невеличкими статуетками. “Жіноча тема — моя найулюбленіша”, — пояснює пані Людмила.

Скульпторка показує свою майстерню на затишній печерській вулиці, повну готових керамічних виробів. Посуд, статуетки, глиняні іграшки, здається, живуть на полицях власним життям, вражаючи простою, витонченістю й досконалістю.

Гончарство і скульптура — нелегка робота для жінки. На виготовлення навіть невеликої статуетки часом іде кілька днів і багато сил, а скульптура завбільшки з людину вимагає близько місяця роботи. Адже м'яка й піддатлива на вигляд глина виявляється важким матеріалом для тендітних жіночих рук. Щоб підготувати глину до ліплення, її доводиться довго й інтенсивно розминати.

Скульптор Смолякова сідає до столу й показує, як народжується глечик.

Робота починається із з'єднання підготовлених “ковбасок” глини, згорнутих у кільця. Потім усі нерівності старанно обробляє руками, застосовує гончарний шпатель. Після цього Людмила Іванівна загладжує всю поверхню глечика до блиску й покриває її ангобом — кольоровою глиною для розпису кераміки.

Майстриня пензликом з котачого хутра розписує виріб: на гладенькій поверхні глини народжується складний візерунок (наші

предки наносили малюнок пальцем). Смолякова використовує в роботі 18 відтінків глиняних фарб.

“Трипільський орнамент”, — розповідає вона, — це не просто абстрактний геометричний малюнок, а закодована історія праукраїнців, їхнє бачення картини світу. Наприклад, цьому мотиву вже три тисячі років (показує стилізоване зображення “дерева життя” — дерева роду). Вже кілька тисячоліть він квітне на килимах, рушниках, сорочках і писанках українців, сягаючи корінням часів Трипілля. Досі жінки в українських селах розмалюють хати трипільськими магнічними орнаментами, незнищені значення більшості з яких вже давно забуто”.

Після розпису починається найвідповідальніша операція — обпалення виробу в гончарній печі за температури 950 градусів. Процес часом триває до 12 годин. Людмила Іванівна говорить про піч, як про живу істоту: “моя тепла піч”.

Народний майстер Людмила Смолякова з 2000 року керує студією реконструкції Трипільської культури “Коло-Ра”. Скульптури Матері-богині, які вона виконала, прикрашають два музеї в селі Трипіль та сквер у Ржищеві на Київщині, а також тамтешній Музей Трипілля.

Зі своїми роботами Людмила Іванівна об'їздила чимало виставок. Її трипільська кераміка підкорила глядачів і вчених Росії, Нідерландів, Великобританії. Відкриваючи світові загадкове Трипілля, що не загубилося в плінні часу, ця талановита жінка отримує від своєї роботи щире задоволення, бо усвідомлює власну причетність до великої місії відродження культури наших пращурів.

Із полицей майстерні хитро підморгують чудернацькі глиняні звірята — точні реконструкції іграшок, якими наші трипільські пращури забавляли своїх діточок. І дивний спокій наповнює душу: життя триватиме, доки у вправних жіночих руках народжуватимуться статуетки Великої Матері — Берегині українського роду.

СЛОВО ПРОСВІТИ

ТИЖНЕВИК ВСЕУКРАЇНСЬКОГО
ТОВАРИСТВА «ПРОСВІТА»
імені ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

АНОНС

13 червня відбудеться сесія Головної ради ВУТ “Просвіта” ім. Т. Шевченка.

Буде розглянуто питання про відзначення 140-річчя з часу заснування Товариства “Просвіта”, про виконання Указу Президента України про 75-річчя Голодомору, акцію ВУТ “Просвіта” “Україна — європейський дім”.

На зібранні буде заслухано доповідь “Іван Мазепа в контексті українського державотворення” (до 300-річчя Полтавської битви), а також обговорено інші важливі проблеми просвітянського життя.

Матеріали про роботу сесії читайте в наступному числі газети.

ЧЕСНА «КОРОНАЦІЯ» МАСОВОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Уляна ГЛІБЧУК

Фото Олесь ДМИТРЕНКА

Виявляється, між шоколадом і літературою існує специфічний зв'язок. Точніше, між плиткою “Корони” і масовою літературою. Саме ця шоколадна марка взяла на себе меценатські зобов'язання. “Важливо запроваджувати моду на меценатство. Свого часу ми підтримали балетний фестиваль Сергія Лифаря, фестиваль “Червона Рута”. 1995 року ми були першими, хто почав дублювати фільми українською мовою на УТ-1, а далі й у програмі “Імперія кіно” на телеканалі “1+1”, — сказав Юрій Логущ, голова правління ЗАТ “Крафт Фудз Україна”.

5 червня у драматичному театрі імені Івана Франка відбулась урочиста церемонія нагородження переможців Всеукраїнського конкурсу романів, кіносценаріїв та п'єс “Коронація слова—2008”.

С. Стриженюк із дружиною

М. Бриних

Подружжя Логущів

Цього року преміальний фонд збільшили до 100 тисяч гривень. Тож гості були підготовлені до церемоніалу взаємної подяки. На підтримку цього славного почуття в оскароносній традиції настелили червоний килимок. Київська публіка, не вельми розбещена марнославленим ритуалом, ступала обережно, немов хвилювалася, що хтось безчинно прогуде на вухо: “Куди? Що, тобі постелили?”

М. Маслечкіна з донькою

Після інфернального балетного прологу на сцену вийшло чарівне подружжя Логущів. Вони коротко ввели невтаємничених у курс “коронаційних” досягнень. “З часу видання першого твору надруковано понад 70 романів (2001—2008); 8 червня цього року на телеканалі “1+1” відбулася прем'єра кінострічки “Гудзик” за однойменним романом Ірен Роздобудько; дипломовані сценарні тексти перетворено на чотири фільми, зокрема Роман Балаян зняв картину “Ніч світла” за мотивами кіноповісті

Олександра Жовни “Експеримент”; п'єса “Соло для двох” дипломанта конкурсу 2007-го Віктора Рибачука на міжнародному театральному фестивалі “Панорама” отримала першу премію у проєкті “Театр-он-лайн”...

Детальний переоблік здобутків мав запевнити публіку, що шоколадна корпорація не марно вкладає гроші в українську справу. До речі, це саме сказав і міністр культури Василь Вовкун, донедавна знаний в Україні як театральний режисер і майстер грандіозних шоу-постановок. Заатакований фото- і телекамерами, міністр наголосив на тому, що конкурс чесний. З його легкої руки слово “чесність” ще не раз виринали впродовж двогодинної урочистості.

У мене є власні докази-міркування з приводу незаангажованості й прозорості “Коронації”. Кілька разів підряд основні призи конкурсу отримували Андрій Кокотюха. Навіть при усьній любові до посереднього письменника “Коронація слова” не могла б щороку підтасовувати Кокотюхове лауреатство. Він його чесно виборював. Щоправда, наслідуючи дедуктивний метод Шерлока Холмса, можемо здогадатися про літературний контекст і якість “шоколадного” читва...

2008-го “Коронація слова” пройшла під добрим знаком. Кокотюхи серед лауреатів не виявилися. Засвітилися нові імена в жанрі масово-популярної літератури.

Найкращою визнали п'єсу Станіслава Стриженюка “Судний день. Батурин”. Друге місце посів Едуард Богуш “Помилка Марка Фабія”. Третю премію отримав Богдан Підгорний і його “Прагнення приємності”.

Найкращим кіносценарієм журі визнало “Ангела з патефоном” Василя Босовича та Олександра Столярова. Друге місце заслужила Світлана Тяпіна за сценарій “Справа про диявола та вбиту наречену”. Третє місце поділили між собою Марина Чижова (“Немодні небеса”) і Кирило Устюжанін (“Виступ”). Для мене інтригою вечора була “коронація” роману. Лауреатом першої премії став Володимир Лис (“Острів Сильвестра”). Марія Маслечкіна та її “Дорога, або Афганське рондо” посіла друге місце. Лауреатами третьої премії стали Анна Багряна (“За Габією, або Всупереч забобонам”) і Михайло Бриних (“Шахмати для дебілів”).

Нагороду отримує В. Лис

Засновник:
Всеукраїнське
товариство “Просвіта”
імені Тараса Шевченка
Реєстраційне свідоцтво
КВ № 4066
від 02.03.2000 р.

Шеф-редактор
Павло МОВЧАН

В. о. головного редактора
Валентина ДАВИДЕНКО

Редколегія
Любов ГОЛОТА,
Ярема ГОЯН,
Павло МОВЧАН,
Олександр ПОНОМАРІВ,
Іван ЮЩУК

Перший заступник
головного редактора
Ніна ГНАТЮК
279-49-47

Заступник головного редактора
Петро АНТОНЕНКО
279-49-47

Заступник головного редактора
з виробничих питань
Наталія СКРИННИК
278-01-30 (тел/факс)

Відповідальний секретар
Ірина ШЕВЧУК

Відділ літератури
Уляна ГЛІБЧУК
270-55-57

Відділ мови
Святослав МІЗЕРНЮК
279-39-55

Відділ коректури
Олена ШУЛЬГА
278-63-69

Комп'ютерна верстка
Ірина ШЕВЧУК
Олег БЕССЬКИЙ
278-63-69

Інтернет-редактор
Євген БУКЕТ
279-39-55

Черговий редактор
Уляна ГЛІБЧУК
Бухгалтерія
279-41-46

Адреса редакції:
вул. Хрещатик, 10-Б,
м. Київ, 01001

E-mail: slovo_prosvity@ukr.net
http://slovoprosvity.org.ua

Видруковано з готових
фотоформ на комбінаті
“Преса України” у середу.
Зам. № 3301224
Наклад — 24000

Листування з читачами —
тільки на сторінках газети.
Відповідальність за достовірність
інформації несуть автори.

Редакція залишає за собою право
редагування та скорочення текстів.
При використанні наших публікацій
посилання на “Слово Просвіти”
обов'язкове.

Індекс газети
“Слово Просвіти” — 30617
Передплатна ціна, враховуючи
поштові послуги:
на місяць — 3,94 грн.
на 3 місяці — 11,32 грн.
на 6 місяців — 21,64 грн.

КОАЛІЦІЯ ПІШЛА Й НЕ ОБІЦЯЛА ПОВЕРНУТИСЯ?

Сесійне засідання Верховної Ради 6 червня було коротким: розгляд наболілого питання — звільнення з посади голови ФДМУ Валентини Семенюк-Самсоненко — перенесли “завдяки” непримиренній позиції регіоналів та несподіваній хворобі самої товаришки Семенюк. Перед закриттям засідання спікер Арсеній Яценюк оголосив, що депутат від БЮТ Ігор Рибаків та його колега з фракції НУ-НС Юрій Бут подали заяви про вихід з демократичної коаліції.

Зазвичай урівноважений Яценюк мав доволі знервований вигляд. Попередивши, що не хоче давати оцінок, Арсеній Петрович назвав вихід депутатів із коаліції “певною зрадою”.

І було від чого хвилюватися. Заяви двох депутатів дестабілюють політичну ситуацію в парламенті та в країні загалом.

Представники БЮТ (зокрема Олег Ляшко) заявляють, що юридичних наслідків вихід із коаліції двох її членів нібито не матиме, оскільки, за Конституцією, парламентську коаліцію формують парламентські фракції. Отже, і виходити з неї можуть лише фракції. Але це не конституційне положення, а висновок з нього. Можна зробити й інший, простіший висновок: оскільки коаліція тепер налічує не 227, а 225 депутатів, тобто менше, ніж передбачений Кон-

ституцією мінімум 226 депутатів, то вона недієздатна. Тож нелегітимний і створений коаліцією уряд.

Уявімо, що так само потрактує те, що сталося, і Президент Віктор Ющенко. Тоді у зв'язку з недостатнім кількісним складом коаліції він може розпочати відлік тих 30 днів, протягом яких Верховна Рада має сформувати нову коаліцію, і 60, які Основний Закон відводить на формування нового уряду.

Закону про імперативний мандат не було і немає. Лідер фракції НУ-НС В'ячеслав Кириленко обіцяє, що днями Верховна Рада порушить це питання. Але навіть якщо парламент проголосує за перетворення депутатів на безсловесних рабів парткерівництва, цей закон зворотної сили не матиме, тому вигнання Рибаків та Бута з парламенту й заміна їх на лояльних членів списку майже неймовірна.

Нову демократичну коаліцію можна створити лише за умови, якщо туди ввійде фракція Блоку Литвина. Але нема жодних мотивів, з яких литвинівці позбавили б себе “золотої акції” (вочевидь, дуже золота!) під час багатьох ключових голосувань та можливості, абсолютно ні за що не відповідаючи, гостро критикувати і владу, й опозицію, підвищуючи й без того

непоганий рейтинг.

Недемократична коаліція теж малореальна, оскільки у фракції НУ-НС нема 37 депутатів, які погодилися б об'єднатися з регіоналами. Фракція може входити до коаліції, лише проголосувавши більшістю голосів (у НУ-НС 72 депутати, тому потрібен 36+1 голос). За оцінками політологів, прихильників “широкої коаліції” там не більше 20.

Тож формування будь-якої нової коаліції протягом 30 днів більш ніж сумнівне. Згідно з Конституцією, Президент, коли спливе місячний термін, набуде права розпустити Верховну Раду. Але скористатися ним поки що не зможе, оскільки Основний Закон забороняє робити це протягом року після позачергових виборів.

Віктор Ющенко заявив, що вихід із коаліції двох депутатів не є підставою для її розпаду. “Коаліція дієздатна, вона продовжить свою роботу”, — сказав він.

У нинішній ситуації ніяка коаліція глав держави не потрібна. Він триматиме парламент у невизначеності впродовж певного часу, сформує уряд лояльних “виконувачів обов'язків” й отримає всі можливості накопичення ресурсів і підготовки до подальших політичних баталій.

За матеріалами мережі Інтернет підготував **Євген БУКЕТ**

“Стиснута геополітичними обставинами пружина української експансії неминуче випростається”.

ЦЕРКОВНО-СУДОВИЙ ФІНАЛ

Петро АНТОНЕНКО

Українській Феміді потрібно було “всього” два роки, щоб поставити нарешті крапку в резонансній історії з блокуванням Катерининської церкви в Чернігові. Вищий Адміністративний суд України завершив розгляд цієї гучної справи, що доти мандрувала нижчими судовими інстанціями, і виніс рішення: оскаржене в судах розпорядження голови Чернігівської обласної державної адміністрації Миколи Лаврика, видане у квітні 2006 року, про передачу церкви козацькій громаді УПЦ Київського патріархату цілком законне.

Тож рішення суду, яке є остаточною і оскарженню не підлягає, негайно має вступити в силу. А розпорядження обласної влади слід негайно виконати.

Правоохоронні органи мають нарешті розблокувати церкву, яка перебувала в облозі протягом двох років. Нагадаємо, заблокува-

ли храм церковники й віряни Московського патріархату, які виступили проти передачі його “не такий”, за їхніми судженнями, Церкві. Вже на початку блокування до нього приєдналися й деякі лівомосковські партії, які, схоже, переплутали амвони з партійними трибунами.

Залишаються, однак, питання: хто відповідальний за величезні моральні й матеріальні збитки, за дворічне недопущення вірян у храм, за зіпсоване опалення, за понівечені в неопалюваній взимку церкви експонати (на сотні тисяч гривень!) колишнього музею, які не встигли вивезти через блокування, за руйнацію самої церкви, яку кілька років тому за солідні державні кошти відреставрували?

Чи відповідатимуть блокувальники? Чи міліція, яка понуро два роки охороняла їхні намети, не допускаючи в церкву навіть її господаря — національний заповідник “Чернігів стародавній”? Чи ніхто?

РОСІЙСЬКИЙ ІМПЕРІАЛІЗМ І ЙОГО П'ЯТА КОЛОНА В УКРАЇНІ

Петро МАСЛЯК

Російська Федерація на початку ХХІ століття — класична імперіалістична держава, за всіма її науково визначеними особливостями. Це неспростований факт. Основні ознаки імперіалістичної держави — захоплені впродовж століть етнічні землі багатьох народів, наявність військових баз на території інших держав і планомірне впровадження в інших країнах “п'ятої колони”. Чи відповідає Росія цим класичним науковим визначенням імперіалістичної держави? Безперечно!

Більша частина її території — від Карелії на заході, Татарстану і Башкирії у центрі до Чукотки на сході; від Алтайського краю на півдні до Ненецького національного округу на півночі — захоплена впродовж віків у неросійських народів шляхом класичної імперіалістичної експансії.

Чи має Росія свої військові бази і формування на території інших країн? Так, має. Севастополь в Україні, військові бази в країнах Центральної Азії, Молдови, Грузії тощо. Як і кожна імперіалістична держава, Росія стверджує, що її війська на чужій території виконують “миротворчу” роль, на відміну, наприклад, від американських військових баз, які “справді” імперіалістичні.

Чи впроваджує Росія свою “п'яту колону” в інших країнах? Україна в цьому сенсі — класичний приклад. Від так званої Української православної Церкви Московського патріархату до філій російських вищих навчальних закладів, де відверто проповідують ідеологію російського імперіалізму.

Повернімося до наукового визначення поняття “п'ята колона”. Наука стверджує, що це ті організації й люди, які постійно існують і проживають на території однієї держави, але захищають інтереси іншої. Такі організації в нас непоодинокі. До них належать наприклад КПУ і Партія регіонів.

Світова література з дослідження “п'ятої колони” зараховує її до наймерзеннішого явища. Ці люди живуть, отримують гроші в не-нависній їм державі. Роблять для її народу лише зло, але не хочуть перебиратися до тієї країни, яку вони “люблять”. Можна подумати, що

“проклятіє бандьоровці” всіма силами перешкоджають декому переселитися до тієї держави, мову і культуру якої вони ніби поважають, де церква “правильна”, де зарплата незрівнянно вища і стипендії вагоміші, не кажучи вже про пенсії. Але я не зустрічав жодного представника “п'ятої колони” російського імперіалізму, який замість того, щоб боротися проти української мови чи культури, продав свою квартиру в Києві і купив їх кілька у чудовому місті Калусі чи Костромі.

Студенти-міжнародники часто ставлять запитання про те, який період нині переживає Україна. Їх цікавить, доки в нас триватиме беззладдя і хаос. Чому наші “компетентні” органи не виконують своїх функціональних обов'язків і не заарештовують корупціонерів і антиукраїнських, антидержавних елементів? Я лише посміхаюся. Молоде, зелене. Цей етап розвитку пройшли всі країни, які згодом визначали світову політику.

Нинішній етап потрібний Україні, щоб стали відомими заголові всі корупціонери, їхні покровителі й антиукраїнські елементи.

Україна підніметься до статусу великої держави не раніше, ніж розпадеться Російська імперія. Усі багатонаціональні імперії розпалися: Римська, Османська, Британська, Моголів, Перська, Грецька, Ацтеків тощо. Сценарій їхнього утворення, існування й занепаду на диво схожий. Згідно з історичними спостереженнями, до занепаду Росії не більше 20—30 років.

Стиснута нездоланими геополітичними обставинами протягом віків пружина української експансії неминуче випростається. Україна об'єднає всі українські етнічні землі, які в Росії майже збігаються зі смугою поширення чорноземів. Головна небезпека для нашої держави, на мою думку, полягає в тому, що її майбутні керманічі не зможуть подолати спокуси створити нову українську імперію на кшталт Київської Руси. Але це шлях у глухий кут історії. Нам не слід повторювати помилки, а створити адекватну часові глобальну Українську корпоративну державу на основі України й української діаспори. Лідер, який зможе це зробити, отримає статус найвизначнішого політика.

ПОВЕРНЕННЯ ІЗ ЗАБУТТЯ

Святослав МІЗЕРНЮК
Фото автора

Десятиліттями правду про Український визвольний рух політично й ідеологічно спотворювала комуністична пропагандистська машина. Стереотипи про історичне минуле в радянському суспільстві насаджували десятки років.

Навіть нині, на сімнадцятому році незалежності України, значна частина населення перебуває під впливом тієї облуди.

Щоб довести суспільству об'єктивну інформацію, зроблено ще один крок: Служба безпеки України відкрила не відому досі сторінку нашого героїчного минулого — виставку “Українська Повстанська Армія. Історія нескорених”. Виставка діяла з 2 до 7 червня у приміщенні Центру культури і мистецтв СБУ. Це спільний проект Служби безпеки України і Центру досліджень визвольного руху, здійснений за сприяння Українського інституту національної пам'яті.

Оприлюднено понад півтисячі фотоілюстрацій, документів з радянських та німецьких архівів, а також світлин й документи ОУН-УПА.

Це створює цілісну картину визвольної боротьби українських патріотів, яка розпросторила на 150 тисяч квадратних кілометрів та тривала у полоні й у таборах — за “волю народів і людини”.

Відвідувачі фотовиставки, а їх було дуже багато, побачили справжню Українську Повстанську Армію. Досить уважно придивитися до світлин, за-

зирнути в очі повстанців, щоб зрозуміти, побачити в них невгасиму іскру до волі, відчути їхню рішучість, твердість і впевненість у своїх жертвних діях і боротьбі. Переважно це молоді хлопці й дівчата, які ставали на герць з тоталітаризмом, німецьким фашизмом заради свободи й добробуту рідної України.

Мова світлин правдива й переконлива. Вона засвідчує: то була не “банда недобитків”, якою звикли називати повстанців комуністичні ідеологи, а добре організована та вишкolenа підпільна армія. Її осередки розгортали й широку просвітницьку діяльність: велика кількість похідних друкарень видавала чималими накладами багато інформаційної літератури. А широка участь жіноцтва підтверджує всенародний характер визвольної боротьби українських повстанців.

Саме жінки надавали воякам їжу, одяг, притулок, були кур'єрами, зв'язковими, медиками, інформаторами Служби безпеки ОУН, працювали в підпільних друкарнях. Здебільшого вони — освічені люди, які закінчили гімназії, навчалися в

інститутах. Згодом сотні тисяч славних українок-патріоток — “як бандпособників” — було заарештовано, депортовано та вбито.

Українські повстанці воювали до останнього подиху. Щоб не втрапити до рук ворога, останній набій залишали для себе. У криївках, оточені підрозділами НКВС, упівці підривали себе гранатами, спотворюючи обличчя, щоб їх ніхто не міг упізнати, щоб відвести жорстоку каральну руку від своїх родичів.

Широко представлений на виставці фотоілюстративний та інформаційно-довідковий матеріал допомагає відвідувачам зрозуміти правду й досягнути трагізм повстанської боротьби з ворогом, побачити похідне життя повстанців, їхній побут, звичаї.

Після показу в Києві фотовиставки мандруватиме Україною, щоб народ якомога більше дізнався про історичну правду й боротьбу українських повстанців, документальні й науково обґрунтовані факти та її мотиви. А це дуже важливо для майбутніх поколінь. Сьогодні в Західній Україні громадськість споруджує пам'ятники героям ОУН-УПА, увічнює їхні імена. Співає повстанських пісень не лише старше покоління, а й молодь. На інших теренах України ставлення до УПА поки що насторожене чи навіть вороже.

Розсекречені архіви-документи СБУ стануть у пригоді передовсім молоді, яка має знати, що нинішню незалежність держави здобуто ціною життя багатьох тисяч героїв УПА.

Валентин КОРНІЄНКО,
м. Тернопіль

Останнім часом мене почала непокоїти тема, яка може, як видавалося, погасити усмішку на обличчі найбезжурнішого веселуна. Груді мого приятеля оздоблювала срібна медаль лауреата Міжнародного конкурсу гумористів. І я надумався перевірити слухність свого здогаду на ньому.

У розмові з ним я вдавав, ніби вихваляю мовну культуру наших ЗМІ. Почавши з ключової тези, що літературна мова — не щось зашкарубле, а, навпаки, рухається вперед, квітне і плодоносить, я, всміхаючись, проголосив, що екран не дасть мені збрехати. Скільки дивоглядних мовних знахідок можна звідти почерпнути! Приклади? Далеко ходити не треба. Досить увімкнути телевізор — і ти на золотих копальнях!

“Благоприємний!” Цим світлосаяним неологізмом, можна сказати, шедевром словотвору, тебе осяслить ведучий новин. Такого “золотого яєчка” наша сільська курка не знесе. Тут треба міцної, голеної, блискучої, як бильярдна куля, довбешки. Треба, брате, тямити, що перекладаєти, а чого не зачіпати. “Благо” зі слова “благоприятный” лишаємо (є і в нас!), а “приятный”, зрозуміло, українізуємо. І ось воно, диво! — замість заяложеного, вистріпаного на вітрах історії прикметника “сприятливий” маємо розкішне і свіже, мов веселка, немовля: “благоприємний”! Майже хрестоматійне “яблуневоцвітно” незрівнянного П. Тичини!

(Мій приятель, правда, відразу ж охрестив наведений новотвір “гідосвітнім філологічним монстром”, поклавши початок нашому подальшому протистоянню).

Або чуємо з уст коментатора футбольного матчу: “Навантажив м'яча на дальню штангу”! Спочатку дивуєшся, потім мізкуєш, нарешті ляскаєш себе по лобі: “Та це ж російське “Навесил на дальнюю штангу”! “Весить” по-нашому — “важити”. А як же важити, не навантаживши шальок? Ось тобі й вихід з “наवेशивать” — “навантажувати”! Куди там нам, сірякам!

Інша перлина, яку сплodiла телеперлівниця, завдала мені мороки, щиросердно зізнався я приятелеві. Не міг зрозуміти, що таке “умовний нахил”! Довелося перечитати праці іменитих граматиків: від Памви Беринди — через Потебню та Житецького — до Караванського, Антоненка-Давидовича, Булаховського та Пономаріва. Ніде й натяку! І ось нарешті! Ні, не знайшов — здогадався. А ви? Підказую: “условное наклонение”. Тому й гавкнув “спосіб”!

Із лічбою у новинах чудеса! Невже в нас слід лічити на “людей”? Не видно й так, що ми люди? Чарівна, чи то пак сексапильна ведуча, по-бойовому стріпуючи гривую рудого волосся, грізно блискаючи жагучими очима і з напруги ледь не вискакуючи з екранної рамки, розвіює найменший сумнів: “Загинуло п'ять людей”! Що це — новий приємний сюрприз? Гарячково гортаю словники: “п'ять чоловік (осіб, душ)”. Звідки ж “люди”? Російською — “пять человек”. То ось звідки ноги ростуть! “Человек” — “людина”! Як же не сказати “п'ять людей”?

Отже, нове епохальне відкриття: перекладай усе буквально — і ти король! Хоч би й отак: “пока” — “наразі” (і ніяких “поки що”, інша річ — “поки” без “що”, як повелося в українському інформапросторі); “по очереди” — “за чергою” (і ніяких “по черзі”); “мозги” — “мізки” (мій приятель затявся, що “мізок” у нас є, натомість “мізків” катма, хоч, підозрюю, то лише в нього); “предупреждать” — “попереджувати” (а не “запобігати”, навіть коли чоловікові загрожує безвуха і глуха, як тетеря, небезпека захворіти на паротит).

Удруге винайти велосипед теж не завадить — намотав я на вус нову премудрість, орудуючи гудзиками пульта. Гадаєте, як вивчив народ поняття “торік”, то вже вільно всім і лежня справляти? Ні, щодо цього є інша думка. Чому б до зазначеного ряду не присобачити ще й претензійне “минулоріч”? А чому не перелищувати лексему “минулорічний”, оком не змигнувши, вживаючи її замість безнадійно вмерлого “торішній”?

Або метаморфози з “обличчям”. Хто міг би подумати, що шкільна наука зробить мене таким мовним калікою! Втовкмачив собі в голову, що обличчя — це те, де є очі, ніс, губи, лоб, або те, що характеризує подоби якогось об'єкта, міста приміром. Аж воно не лише так! А що вивело мене з кромішньої пітьми дрімучого невігластва? Крицевий голос жи-

вого мовного еталона — диктора. Той прорік: “В обличчі найближчого друга він знайшов свого найлютішого ворога”. Себто додано семантичний нюанс, а я ж міг би й хропки дати, ні сном ні духом не відаючи, що “обличчя” — це ще й “особа” (“лицо”)! Натомість те пер... Недавно один із моїх друзів не втерпів та й каже: “Ти на мене так дивишся, наче я підсипав чемериці своїм курям”! А я лише загадково усміхнувся...

Та відкриття вже узвичаєних у ЗМІ “митте-востей” (у розумінні “митей”, “ментів”) мене поклато на лопатки. Чи ж не чудасія: “мгновение” і “мгновенность”, виявляється, — те саме; “мгновенность” — не міра швидкості, а міра часу! Бач, а я досі вважав, що може бути лише миттєвість реакції (боксера приміром), телепортації, здогаду, прозоріння, передачі думок на відстані тощо. Не підозрював і про існування “мгновенностей” (множини від “мгновенность”). Сумно, але факт: не доріс.

У найчорнішу ж безодню розпачу від свого клінічного неуцтва мене вкинув футбольний коментар, коли, мов постріл із духової рушниці, прозвучало незрівнянне: “фпаф”! Якесь велич, змішана з чаклунською загадковою: своєрідний фонетичний сфінкс! І спіткала б його доля єгипетського родича, якби трохи згодом ця орфоепічна бомба не вибухнула в іншому словосполученні: “фпаф і фстаф”! Тут мене мов довбнею огріло по го-

те й гадки не мав, що каменем спотикання може стати відкритий склад, а саме “є” наприкінці або навіть усередині слова. А зіткнувшись із такою дивовижною, відзначив про себ, що цей звук чудесно переінімівся, набувши якогось вередливо-зманіженого, майже патриціанського прононсу. Тож моє вибагливе артистичне вухо просто-таки раювало, чуючи гармонійне, мов музика небесних сфер: “біхає” (“бігає”), “грає”, “спіфає” тощо.

Та якщо вже йдеться про аристократизм, то захмарних його висот сягають синтаксичні конструкції з несподіваними запитаннями до самого себе в супроводі безборонно-простодушного кліпання очима або інших милих гримас. Ці запитання вискакують з рота, як Пилип з конопель. Звучить це так: “учора я вибрався на полювання... да? Аж гульк — заєць чеберяє... да?” Бігме, у цьому блаженному “да?” криється якийсь заклик, якась зворушливо-дитинна довірливість, майже інтим, і слухача цей тон хижака, який ще не випустив кігтів, безперечно, роззброює і... закохує. І не лише чужомовний столичний голова з вельми своєрідним розумінням свого шляхетського обов'язку слуги народу та не менш чарівний Савік Шустер сподівують цей останній крик салонного жаргону, а й ті, хто закидає по-нашому. Від себе не втечеш.

(“Злодійське аргю” — відпустив шпильку мій співрозмовник).

«ФПАФ І ФСТАФ», або ОДНОМОВНА ДВОМОВНІСТЬ

Фейлетон

лові, в очах метелики закружляли, і під грім полуди, що спадала з очей, мене осяяло: “впав і встав”! Як тут було, коли вже від серця трохи відлягло, не впасти у святий екстаз: ге, та це ж просто щось надлюдське!

Та хіба лише це?

Часом у вухо тобі влетить такий голуб миру чи хвостата жар-птиця, що стоїш перед балакучою чудасією, як тороплений, і тільки запитуєш себе: “Що то було?” Всього двоє слів, а яка гримуча суміш: “багато чого”! Хіба не диво Господнє? Хоч би хто що казав, а я співаю не лише осанну, а й пеан із панегіриками на додачу дотепові й диявольській винахідливості телевізійної обсади. Та кат його мамі, отому вахлайському українському “г”, об яке людина може язик поламати! (Той не може його ніяк спекатися, а той — навчитися!) Є ще й “г”, є “х”, то чого ж від такого добра відгетькуватися? Зроблено ж із Гемінгвея Хемінгуея, то і в нас губа не з лопуцька: казатимемо “нагадаю”, “вітаю з перемохою”, “пропустиф між ногами м'яч”, “непогано”. Або: “за словами Суркіса, загальна сума сягає 28,5 млн доларів”. І кажемо, а чого ж! Нове слово, новий високоінтелектуальний плід на шароварно-гопачному дереві.

(“Блекота!” — знагла бовкнув, як козел у воду, мій насуплений, мов грозова хмара, приятель).

Те, що “в” наприкінці речення, вів я тим часом далі, ризикує в неслухняних губах обернутися на німецьке “ф”, а наше тверде “ч” — на московське “ч”, я знав і раніше, за-

Віктор Гонтарів. “Стара пісня”

А царина мелодико-інтонаційна? Вона теж не лишилася поза увагою реформаторів. Влучні зауваги з цього приводу О. Коноваленка, автора “Криміналу в ефірі” (“Літературна Україна”, 14. 02. 2008) варто було доповнити згадкою про живцем пересаджений з “чужих сторін” у наше мовлення ритмомелодійний малюнок з манірно-кокетливими придиhamи-підвианнями наприкінці речення чи умисне “захекану” манеру вигляду “а ля бігун-марафонець на дистанції”, чи надсадне аж до стогону утробне крехтання “а ля сиджу на унітазі”, а то й “мерзосвітній поросячий вереск” (саме так висловився мій приятель) під час читання українських текстів (наприклад у рекламних роликах).

Ось як можна, виявляється, розмовляти, а я ж, неосвічений, гадав, що досить і звичайної

людської мови наших батьків та дідів. Ге, сіряче-гречкосію, вік живи — вік учись, як не хочеш бути хрущем на вишні! Кажете, людська самоповага, пристойність, етика? А ось і ні! А де ж тоді бізнесові інтереси? Оті чужі, нечисті, що поза нами? Ні, крамарям треба-таки неухильно гнути свою лінію: плондрувати собори душ. Хай усе перевернеться догори дригом: грішне стане праведним, корисне — шкідливим, жадане — відворотним, нормальне — патологічним, щире — лукавим, достеменне — фальшивим, правдиве — брехливим і навпаки! З прекрасним — те саме! Церква, виліплена з кізяка! Блазеньські кривляння, деформовані вуха, носи, черепи, висолоплені язички, розчленовані тіла, хтиві ритмізовані скоки, дриги, вихилися та викрутаси, млосні погляди, дотики, по-осячому настирлива всюдисуща голизна — словом, справжня ваханалія нахрапистої бездуховності, нищого матеріалізму, знавіснілої плоти й вивільнених інстинктів, стилізована з сухозлітним блиском, — це все для ока. А для вуха — голос. Препарують же для неситої поп-естради народні пісні, вбиваючи в них душу. Так і тут. Усе годиться, аби лише наплювати в кашу ненависним чупрунам, але так, щоб вони були ще й вдячні. Хто сказав, що піднесена у срібній обгортці скверна та профанація не жадані? Змій у нашому нутрі жде їх — не діждеться.

(Щоправда, мій жовчний колега-медалист обурено заявив, що затикає вуха, щоб не чути отого “войовничого мавпування”, “патології”, “голосів із чужої горлянки”, але то вже його клопіт. Він ще додав: “Нема на них Петра Бойка!”)

Коли я поділився своїми спостереженнями з похмурим мізантропом, на якого він устиг перетворитися на кінець мого дослідження, і поцікавився, чим би він похиснув такий яскравий спалах мовотворчої сверблячки у провідників національного інформаційного простору, той тонко цвікнув крізь зуби і кинув коротко: “Та суєнка, та не та паненка!”

(Колись він друкувався у “Шпильках”).

Що він хотів цим сказати? Що ж, як не нову гидоту! Мовляв, ніякого “спалаху” не було б, якби у себе вдома “паненка” не міняла тісної та мулької службової суєнки на звичну хатню — теплу, догідну і як на неї шиту. І якби не забрала собі в голову, що ушасливує тих, для кого службова суєнка водночас хатня, а, навпаки, поступилася їм своїм місцем.

“У чужий черевик ноги не суну!” — ось як це звучало б по-нашому. Або ще: “Шила у мішку не втаїш!”, де шило — позичене з чужої мови мислення.

Словом, наклав мене мокрим рядом. На що, мовляв, я молюся? На потворне суржикове мислення, мовне капарство!

Свою приповідку колишній безжурний веселун ще присмачив перцем: “На кий біс нам зав'язла в зубах та державна двомовність, коли вона вже й так є! В “обличчі” однієї державної мови!”

Я не впізнавав свого друга. Де й поділося його всім відоме почуття гумору! Невблаганний, як смерть, він мовчки пронизував мене очима, що горіли шайтанським вогнем. Потім озвався знов: “Еротичні фантазії! Разом з ослицею! Ось де ти завжди почуєш найщирісіньку українську мову! Бо теє призначене тільки для наших і нічиїх більше вух!”

І, прогарчавши щось про “Вавилонську блудницю”, “Содом і Гоморру” та “ліхтарні стовпи”, раптом... загнув матюка! Втратив нарешті свою незайманість у царині нецензурних виразів.

Згораючи від цікавості (що ж буде далі?), я з перебільшенням запалом кинувся боронити мовну практику ЗМІ. І тоді цей мутант хижо потряс кулаками і рикнув:

— Хочеш скуштувати куркулів?!

Я прожогом увійшов у клічч і досить успішно гасив усі його рухи. Нарешті він опустив руки і процідив з убивчим сарказмом: “Печера!” (Це у нього штамп на означення троглодита). А для більшої ясності додав: “Баран з калаталом!”

Гаразд, баран, то баран. Але чому з калаталом? Не збагну.

А він і сам, либонь, не янгол з крильцями! Звісно, мовна тема хоч кого осякає. Та якщо тобі вже платять міжнародними преміями за гумор, то будь ласкав розпізнати лукаві бісики в очах найближчого друга. Адже мій телячий захват — це лише театр. А він мої іронічні пасажи сприйняв усерйоз. А може, то в нього лише банальний спалах творчих ревностей? Подумав, що я зазіхаю на його лаври, і помстився? Надто вже сміхонебезпечний обрав я матеріал!

ПАНТЕЇСТИЧНЕ ВІЛЬНОДУМСТВО І СВІТОВА СКОРБОТА ОМАРА ХАЙЯМА

5 червня ВУТ “Просвіта” ім. Т. Г. Шевченка провело у Національній спілці письменників України творчу зустріч літераторів, науковців, видавців, громадського активу Києва та представників Посольства Ісламської Республіки Іран в Україні з нагоди 960-ї річниці від народження великого перського вченого, поета, мислителя Омара Хайяма. Це перший крок у серії запланованих “Просвітою” заходів з ушанування й видання українською мовою творів духовних подвижників національних культур, що відкриває перспективу взаєморозуміння й співпраці народів. Як зазначив у виступі Юрій Кочубей, дипломат, сходознавець, головний редактор часопису “Східний світ”, на Заході є конкретні сили, які нав’язують світові глобалізаційну доктрину конфлікту цивілізацій, але насправді міжцивілізаційних, міжкультурних війн немає — це держави воюють за ресурси. А національні культури у світі розвиваються через діалоги, які долають конфлікти.

Пропонуємо до уваги читачів виступ на цій зустрічі Олександра Шокала, відомого сходознавця й культурософа.

Олександр ШОКАЛО

Омар Хайям народився близько 1048 року й прожив до 80. Уславився як видатний математик, фізик, астроном, астролог, лікар, філософ, правознавець, історик, теософ, теоретик музики й поезиї. Та найбільше — як поет-суфій. Наукові праці як плід розуму він писав арабською, а поезію як плід серця творив рідною (таджицькою, фарсі). Учитель, духовний наставник Хайямів — світової слави лікар, мислитель Ібн-Сіна (Авіценна).

Хайям уславився на весь світ як цар рубай — однієї з найдавніших форм персько-таджицької народної поезії. У Хайяма рубаї набули алегоричного гедонізму й глибинного філософізму та сповнені пантеїстичного вільнодумства і світової скорботи.

Хайям — суфій. Суфізм — не релігійна догма, а життєвий аскетизм, позачасова індивідуальна духовна практика, яка розпорошує межі людської свідомості, звільняє від упереджених думок і нав’язливих ідей. Індивідуальна духовна практика суфізму особливо актуальна нині — в пору засилля масових тоталітарних культів, які перепрограмовують людські душі з позитиву духовного розвитку на негатив деградації.

Основа суфійської практики — духовний процес сатторі — пізнання Істини через осяяння. У сатторі сходяться дві первини — пізнання розумом і осягнення інтуїцією. Людина дістає осяяння через просвітлене любов’ю серце — чуттєво-розумовий, ментальний центр людського ества, завдяки якому вона осягає Істину й єднається із Всеєдиним. Універсализм суфійської духовної практики підтвердив своєю енциклопедичною творчістю Омар Хайям.

Суфізм упродовж п’яти століть був світоглядною основою персько-таджицької класичної літератури й культури. Усі персько-таджицькі поети-класики були суфіями, а найвидатніші з них як духовні вчителі очолювали суфійські громади.

У сучасному сходознавстві загальноприйнята думка, що суфій, а звідси і європейське суфізм (арабське *тасаввуф*), походить від арабського *суф* — *вовна, грубошерста волоссяниці*. Це спрощене тлумачення глибокого духовного явища за зовнішніми атрибутивними ознаками — грубошерстим одягом, що його носили мандрівні ценці-дервіші. Найімовірніше, суфій походить від давньоіранського, авестійського поняття *суф, сох* — *чистий, ясний, просвітлений*, синонім якого авестійське *веш, вес* — *непорочний, безгрішний, знаючий* (звідси іранське *дарвеш* — *дервіш, мандрівний суфій*). Це, первинне, значення слова *суфій*, яке було затуманено пізнішим арабським нашаруванням, найточніше відповідає суті суфізму як індивідуальної духовної практики. Адже суфії сповідують ірраціональне, інтуїтивне осягнення істини та єднання із всеєдиним, всепроникуючою енергією творіння шляхом духовного розвитку через просвітлення серця, очищення душі, моральну зрілість, самопізнання і самовдосконалення. Суфізм як глибинне, реліктове культурне явище закорінений у зороастризмі, ведизмі, буддизмі. І хоч виникнення його пов’язують із VIII століттям, коли він виявився в культурному середовищі іранських народів як протидія догмам ісламу, насаджуваного арабськими завойовниками, однак самі суфії вважають свою феноменальну духовну практику позачасовим явищем і називають себе *людьми, чії думки й слова узгоджують-*

ся з праведними діями. Це цілком відповідає ведичному й зороастрійському принципам моральної зрілості людини, суть якого — *триєдність істинної думки, правдивого слова й праведного діяння*. Одвічний суфізм, як і сучасна сахаджа-йога, — це універсальний спосіб самореалізації, тобто усвідомлення своєї сутності як мети еволюції людини.

Глибинну генетичну спорідненість із суфізмом мають також ранньохристиянський ісихазм (спілкування з Богом через очищене серце), духовна практика Григорія Сковороди, чие вчення й спосіб життя становили єдине ціле. Теза Сковороди “Істинна людина — серце в людини” відповідає суфійському й буддійському розумінню серця як чуттєво-розумового, ментального центру в людині, завдяки якому осягається і в якому виявляється всеєдина Істина. *Серце* в суфіїв і в Сковороди — те саме, що у ведизмі та йогізмі *манас*. Отже, ведизм і йога в умовах індуїзму, а сахаджа-йога в умовах нинішньої глобалізації, ісихазм і безпопівство в умовах християнства, суфізм в умовах ісламу — це протидія одвічної духовної практики людства в душевно-індивідуальних формах природних релігій осяяння пізнішим нашаруванням політизованих, офіційних месіанських релігійних систем та модерних тоталітарних культів.

Суфії заперечують усяку владу як пригнічення одних людей іншими й сповідують ідею вільної людської особистості, адже люди наділені рівною мірою божественної первини, і кожна людина має у своїй чистій душі всеєдину сутність Творця. Суфійська духовна практика відповідає основним рисам української культурософії як життєвої мудрості, що спрямовує особистість до саморозвитку на основі моральної зрілості, а саме — кордоцентризму й екзистенційності. Кордоцентризм набув довершення у *філософії утаємниченого серця людини* Памфіла Юрківича, а екзистенційним як *спрямованість на внутрішню людину* утвердився у *філософії природи* або *хутірській філософії* Пантелеймона Куліша, що має багато спільного з екзистенційною філософією данського мислителя Серена К’єркегора. Східний тип світогляду, філософування й життєвої практики відрізняється від західного тим, що людина приходить до загальних пізнавальних висновків через осягнення особистого сенсу життя серцем.

Основоположник українського сходознавства Агатангел Кримський назвав суфізм явищем глибоко демократичним, бо, згідно із суфійськими принципами, найостанніший злидар із його безсмертною душею такий самий великий, як і володар. Якщо в месіанських релігіях панує страх перед Богом, то в суфізмі ладує головний елемент містицизму — любов до Всеєдиного.

Суфійська поезія глибоко символічна, образна структура її має кілька смислових рівнів: “Щоб до ладу розуміти класичну перську лірику, треба раз у раз пам’ятати, що її геть усю обвіяно т. зв. с у ф і й с т в о м, — пише А. Кримський. — Суфієство — це мусульманський містицизм, закрашений пантеїзмом. Перська лірика повна того пантеїстичного світогляду. ...Світ, на думку суфіїв, випливає з Бога, він є еманція Божества, і дарма що здається він різноманітним і неоднаковим, тая неоднаковість є тільки привид, ілюзія. ...Світ і Бог — єдине. Людина — крапелька з океану Божества. ...Поривання до Божества, тяготіння до екстатичного з’єднання з ним суфії порівнюють з тим, як людина любить свою милу любов або щиро-

Джабер Васірі, аташе з питань культури Посольства Ісламської Республіки Іран в Україні (крайній праворуч)

го приятеля або як упивається вином і т. ін., а через те суфійська поезія, окрім філософсько-песимістичних ідей, виспівує ще й містичну гедоніку”.

Інакше сприймали Хайяма на Заході (переважно в Америці й Англії) — здебільшого як співця вина, насолоди і атеїста, й творили снобістський “культ Хайяма”, що суперечило суті суфізму.

Згідно із суфійською містичною практикою, пиття вина — це алегорія сп’яніння осяянням Творця, до якого людина прагне сповненням любов’ю серцем:

*Хто сп’яніє, той відкриє
Превеликій чуда,
І полетіть жива мова
Як текуча вода...*
(Хайям у перекладі А. Кримського)

Сп’яніння тут — це посилення психічної енергії, звільнення від нав’язливих ідей і упереджених думок, це очищення серця й просвітлення розуму для безпосереднього осягнення Істини.

Хайям бачив обмеженість, замкненість усіх релігійних систем. Усвідомивши, що всі релігії однакові, він із позиції пантеїзму піддає гострій критиці офіційне мусульманське духовенство за облудне, зовнішнє служіння нібито вищій меті. Це стає причиною лютих утисків і переслідувань служителів культу.

*Як скажуть вам, що я лихий пияк,
Невірний і найгірший із гуляк, —
Це правда. В кожного своя подоба.
І в мене теж. Такий у мене смак.*
(Переклад В. Мисика)

Це нагадує протест Тараса Шевченка проти лицемірства “сильних світу”:

*Я гуляю, бенкетую
В неділю і в будень.
А вам нудно! жалкуєте!
Єй-Богу не чую.
І не кричіть! Я свою п’ю,
А не кров людськую!*

“Зміст Шевченкової поезії — бажання жити”, — наголосив Іван Франко. Великий учений і популяризатор східної поезії А. Кримський, який перший у Російській імперії (ще від 1890 р.) почав перекладати українською перських поетів-суфіїв, зокрема й Хайяма, зазнав подібних переслідувань за популяризацію суфізму. У роки Століпінської реакції духовна цензура порушила проти А. Кримського справу за безбожність і богохульство у сходознавчих працях.

У суфійській поезії нерозривно поєднано гедоністичну справу життя, пантеїстичне вільнодумство і світову скорботу. Хайям, як інші поети-суфії, переріс свою епоху. І це підтверджує, що життя в Істині, за моральним законом усеєдиного Ладу — позачасове явище, факт присутності безвічності в проминушому. Людина єднається з усеєдиним Творчим Духом не лицемірними молитвами, а чистим серцем, де живе її зрілий особистий дух.

Ліричний герой Хайямової поезії, який уособлює особистість поета-мислителя, — дотепний пияк, мандрівець, відважний лукавства, вільний від узаконених умовностей лицемірного суспільства, який сповідує моральний закон у серці й керується совістю як внутрішнім суддею:

*Господи! Краще з Тобою
В темних сидіти шинках,
Ніж муркотіти без Тебе
Всі молитви в вітварах...*

*Ті, що люблять прихилитися
До святинь та вівтарів,
Це ж осли! Бо їх нав’ючують
Може кожен із попів.*

*А попи, що преподобившись,
Обертають віру в крам,
Це невіри безперечні!*

В них — гяурство, не іслам!

*Од гяурства до ісламу —
Лиш хвилинка,
І від сумнівів до віри —
Лиш хвилинка.
Всю нам долю вирішає
Та хвилинка...
Ох, яка ж дорожочіна
Та хвилинка!
(Переклад А. Кримського)*

“Та хвилинка” — це мить безвічності, промінь світла духовного в морозі промину- щого, яке захлапністю своєю заповнює світ і омертвляє людські душі. Тому Хайямів поклик до живої душі актуальний і через тисячу років, він перегукується з духовними шуканнями Миколи Гоголя, бо це поклик безвічно-го всеєдиного Духу:

*Шукай людину скрізь: на бідному постой,
У закутку нужди і в пишному покій.
Одна жива душа за сто Кааб дорожча!
Чому ж ідеш до них? Шукай душі живої!*
Особливо актуальні нині застереження від різних оман та облуд:

*Не ті тепер часи, щоб друзів добирати.
З людьми на відстані привчайся розмовляти.
До найвірнішого приглянься розумним
оком —*

І ворога в ньому зумієш розпізнати.
(Переклад В. Мисика)

Хайямова суфійська мудрість — це життєва практика чистоти, доступна кожній людині, яка прямує шляхом моральної зрілості, духовного просвітлення:

*Багато треба знань на мудре прожиття,
Та для початку ці два правила зятая:
Будь краще надголюй, ніж будь-що їсти,
Будь краще сам, ніж з будь-ким
марнувати життя.*
(Переклад О. Шокала)

Духовні подвижники різних епох і народів, незалежно від релігійних систем, прагнули й прагнуть осягти істину всеєдиного Ладу й утвердити цю правду в суспільному ладі. Вони у безвічності, в позачасі й водночас попереду нас на шляху нашої моральної зрілості. Напротивагу глобалізаційній доктрині конфлікту цивілізацій духовний досвід національних традицій веде діалог культур, покликаний уладувати цивілізаційний простір світу. Через міжкультурні діалоги пролягають шляхи взаєморозуміння, взаємодії, взаємодопомоги в перспективі духовного розвитку людства.

У нас тепер забагато говорять про інтеграцію України в Європу. Дивно це чути, бо Україна — в самісінькому центрі Європи. Якщо розглядати сучасні європейські ліберально-фінансові тенденції криз призму духовних орієнтирів традиції нашої культури, яка глибоко єднає нас зі Сходом, то нинішній Європі слід інтегруватися в наш, іще живий, духовний простір. А українцям, передусім разом з іранськими й тюркськими народами, треба відновлювати Шовковий шлях (у духовному й господарському сенсі) євразійського культурного простору.

Ще на початку ХХ століття основоположник нової татарської літератури Габдулла Тукай писав з гіркою алегорією в поетичній мініатюрі “Схід Сонця з Заходу”:

*У книгах правданих знаходим такий
рішенець:
Як Сонце із Заходу зійде, то світу кінець.
Вже з Заходу морочний посвіт на землю
зіходить —
Невже не врятує світу ви, східні народи?!*
(Переклад О. Шокала)

Тож бажаю всім нам мудрості жити у світлі наших духовних традицій. Наші духовно-моральні національні особливості мають стати дієвими конкурентними перевагами для гідного життя у глобальному цивілізаційно-економічному просторі.

ЯК УКРАЛИ «ВЕЛИКОГО УКРАЇНЦЯ»

ПіРрова перемога Мудрого-Табачника
“Я міг би “тр...ти” Бандеру Щербицьким, але не зробив цього, бо Щербицький — фігура з минулого”, — з цього зізнання почав виголошувати тост на фуршеті після фіналу “Великих Українців” доктор історичних наук, професор, академік, экс-віце-прем’єр з гуманітарної політики Дмитро Табачник. Закінчення спічу було примирливим — “...але я вирішив обрати князя Ярослава Мудрого — фігуру, яка об’єднує Україну”.

Свідками цього хвалюватого самороздягання із “Хеннесі” в руці були кілька працівників “Інтера”. Сором, шок і сміх — ці три емоції супроводжують реакцію більшої частини моїх колег і знайомих, які стежили за оприлюдненням результатів найсуперечливішого проекту телесезону на найпопулярнішому каналі країни. Шоу вдалося. Його подивилися мільйони українців, мобільні оператори і контент-провайдери заробили грошей, журналісти і режисери набули цінного досвіду реалізації великоформатного шоу. Протягом серпня 2007-го — травня 2008-го у голосуванні взяло участь понад мільйон людей, які надіслали близько двох мільйонів повідомлень, листів, анкет, зробили безліч телефонних дзвінків. Але це лише частина правди про проект.

		Таблиця 1	
Дані на 13. 05 (08:42)		Фінальні дані 16. 05	Різниця
1. Микола Амосов	124 938	322 321	+197 383
2. Степан Бандера	208 926	261 247	+52 321
3. Валерій Лобановський	54 181	51 564	- 2 617
4. Григорій Сковорода	31 050	28 090	- 2 960
5. Леся Українка	23 295	26 590	+3 295
6. Іван Франко	22 205	24 247	+2 042
7. Богдан Хмельницький	52 127	64 931	+12 804
8. В’ячеслав Чорновіл	36 661	42 743	+6 082
9. Тарас Шевченко	93 354	150 873	+57 519
10. Ярослав Мудрий	63 442	648 443	+585 021

Отримавши після скандального фіналу певну порцію інсайдерської інформації, можу стверджувати: оголошені результати голосування, в якому нібито враховано 1 621 049 голосів телеглядачів, — масштабна маніпуляція громадською думкою. Відбулося викривлення образу країни, цинічне використання телевізійного проекту для задоволення дріб’язкових амбіцій політичних пігмеїв. Про це наприкінці цього тексту.

На мій коментар для сайту “Телекритика”, де я оприлюднив масштаби зовнішнього втручання у переліг голосування, реакція була цілком передбачуваною.

Вустами генерального продюсера каналу Ганни Безлюдної мої слова щодо результатів голосування було названо “желанием некоторых политических сил использовать их в своих политических целях”. Яких саме, на жаль, не вказано.

Довідка (про всяк випадок): я не маю електоральних цілей, як Табачник, який балотувався до Київради. Продюсер проекту Ёгор Бенкендорф пішов ще далі — “Никаких фальсификаций и манипуляций в голосовании не было. Это просто больная фантазия Вахтанга Кипиани”.

Проект завершено, але з нульовою легітимністю переможця. Сподіваюся, що власник ліцензії — БіБіСі — зацікавиться обставинами виборів українського “великого” № 1. Адже “наперсточничество” на останньому етапі шоу підриває довіру не лише до результатів, а й до правил гри, розроблених британськими телевізійниками.

Я радий, що ведуча проекту Ганна Гомонай теж приєдналася до вимоги провести аудит підсумків проекту. “Я переконана, що канал

На адресу Всеукраїнського товариства “Просвіта” ім. Тараса Шевченка надходять численні обурливі дзвінки з усіх міст України щодо фальшувань на телеканалі “Інтер” організаторів телепроекту “Великі українці”.

Центральне правління Товариства на черговому засіданні, що відбулося 4 червня 2008 року, одностайно засудило маніпулювання сфальшивленими голосами, підтасовки, що відбувалися з подачі організаторів телешоу “Великі українці”.

Центральне правління прийняло ухвалу ініціювати звернення до Президента, Прем’єр-міністра, Верховної Ради України щодо позбавлення каналу “Інтер” ліцензії на телемовлення, звернутися до авторів проекту про Великих БіБіСі, щоб вони провели власне розслідування щодо компрометації їхнього проекту.

Просвіт’яни висловлюють вдячність і свою підтримку экс-шеф-редакторів проекту “Великі українці” на телеканалі “Інтер” Вахтангу Кіпіані за мужній вчинок — викриття фальшувань.

має провести службове розслідування, оприлюднити всі дані про хід голосування. Принаймні за останній тиждень. Так само доцільно було б перевірити телефонні номери, з яких здійснювалися масові дзвінки. Тим більше, що автори проекту, англійці, цей шлях уже проходили. Якщо дані про фальсифікацію будуть підтверджені — результати програми, на мою думку, слід буде переглянути”.

Скласти уявлення про цинізм і нехлюйство організаторів цього безпрецедентного дійства можна, вивчивши таблицю 1. Цікаво, що тепер, після оприлюднення факту не просто брутального вкидання, а й відбору (!!!) голосів скажуть організатори?

Цифри у першій колонці — це останні точні відомості, отримані від інтерв’євського дочірнього провайдера “ВІА Телепорт”. Протягом

15. 05—16. 05		Таблиця 2
1. Ярослав Мудрий	348 017	
2. Микола Амосов	21 082	
3. Валерій Лобановський	18 829	
4. Степан Бандера	9 342	
5. Григорій Сковорода	8 696	
6. Богдан Хмельницький	7 550	
7. Тарас Шевченко	7 077	
8. Іван Франко	685	
9. В’ячеслав Чорновіл	573	
10. Леся Українка	149	

побеждает добро” як аксіому. Цілий місяць — щодня — великий київський князь не піднімався вище четвертого місця, а в останні дні просто-таки очолив рейтинг “народної підтримки”. Ніби аж 40 % українців, які взяли участь у проекті, віддали за нього свої голоси. А якщо поррахувати лише останні два дні — то всі 64 %.

Режисер Станіславський відпочиває, коли народний депутат України Табачник “працює” адвокатом київського князя. За словами співробітника штабу, застосовано дуже просту технологію — один з банків виділив 550 тисяч гривень, і за базою даних клієнтів, від їхнього імені, і, звісно, без їхньої згоди згенерували через комп’ютер саме стільки “голосів”, скільки було потрібно “для перемоги”.

Організатори накрутки так намагалися якомога сильніше підняти Табачника і “тр...ти Бандеру”, що з якогось дива вилучили реальні отримані голоси у двох номінантів на звання найвишаранішого з українців. Зверніть увагу на цифри навпроти прізвищ Сковорода і Лобановський. У фіналі голосів у них виявилось менше, ніж за кілька днів до цього. Може так бути? Тим більше, що за останні дві доби наш видатний тренер і мандрівний філософ отримали відповідно 8 696 і 18 829 голосів.

Це ще один доказ того, що цифрами маніпулювали і... не догледіли. Екссес виконавця, як кажуть криміналісти.

Близькі до “регіоналів” медіа тепер розповідають казки про напади “ярославоманії” — мовляв, народ самоорганізувався і почав масово віддавати трудові гривні у кишок проекту.

Для легітимізації вкидання невідомі добродії проплатили ротацію запущеної у фінальний день у східноукраїнські радіостанції брехливої інформації про те, що ніби основна боротьба точиться між князем і провідником ОУН. Але ж це не так — за добу до кінця голосування Бандера залишався першим, а Ярослав — четвертим, відстаючи приблизно на 140 тисяч голосів!

Цікаво, хто проплатив рекламу на FM-станціях? Чи не Партія регіонів, чільним членом якої є Дмитро Табачник? І звідки у замовників закрита інформація про те, що Бандера — лідер? Питання рито-

Документальні фільми		Рейтинг
1. Степан Бандера (16 квітня)	4. 99	
2. Микола Амосов (15 квітня)	4. 23	
3. Григорій Сковорода (23 квітня)	3. 55	
4. В’ячеслав Чорновіл (7 травня)	3. 50	
5. Валерій Лобановський (22 квітня)	3. 18	
6. Богдан Хмельницький (6 травня)	3. 44	
7. Тарас Шевченко (13 травня)	2. 87	
8. Леся Українка (29 квітня)	2. 87	
9. Ярослав Мудрий (14 травня)	2. 61	
10. Іван Франко (30 квітня)	2. 06	

ричне... Дякуючи людині, яка працює в одній із компаній-операторів мобільного зв’язку, можемо побачити дещо зі статистики за 15—16 травня, яку на “Інтері” невідповідно засекретили (файл є в розпорядженні “Української правди”). При цьому не будемо забувати, що в Україні є кілька компаній, які надають послуги мобільного зв’язку, і частина смс-потоків могла бути скерована й через них.

Ці дані щодо 350 тисяч “організованих” голосів за Ярослава Мудрого буде передано БіБіСі (BBC) — аби знали. Масштаби вражають — мені вдалося нарахувати 104 номери телефонів, з яких було надіслано понад тисячу смс-повідомлень на перемогу “батька, тестя і свекра всієї Європи”. Разом це дає майже 90 % всіх зарахованих “волеизъявлений” за Мудрого-Табачника.

Судячи з усього, без використання технічних засобів не обійшлося, оскільки абонент, з номера якого надіслано найбільше — 15 454 голоси — відсилав смс-повідомлення великими пакетами.

Почалося “бомбардування” з цього номера 15 травня близько 20 години. За годину було надіслано 256 смс-повідомлень, за кожну наступну — 551, 883, 744, 516, 819, 1031... І так далі — з однією годинною перервою! — аж до 15 години дня фіналу.

І ось що з цього вийшло. Ось як кувалося залізо “регіональної” перемоги, не відходячи від каси (див. табл. 1).

До слова, історично підковані аноніми витрачали гроші не на одного з “великих”, а на трійку під номерами — 10, 3, 1 — інакше кажучи, Ярослав, Лобановський, Амосов. Приміром, перша трійка набрала стільки голосів: 8 630, 2 510 і 1 905.

І про лірику. Однією з умов участі т. зв. “адвокатів” великих українців у проекті була їхня попередня згода обов’язково прийти на фінальне шоу 16 травня. Дав спочатку таку обіцянку і презентер Ярослава Мудрого. Однак за кілька днів до фіналу чільний “регіонал” почав скажмитися редакторам проекту, що він не має наміру брати участь у — цитата — “коронації Бандери”.

З цього можна зробити висновок, що йому, на відміну від інших учасників шоу, були відомі справжні поточні результати проекту. Він навіть почав збиратися в Париж нібито на зустріч із президентом Саркозі, аж доки невідомі, але чудово організовані й озброєні майже необмеженими фінансовими можливостями прихильники руського князя зробили справу.

І пан Табачник з легкістю забув про здибанку із Саркозі й прийшов у студію, щоб за кілька годин із триумфом її залишити. ЛжеДмитрієм.

Вахтанг КІПІАНІ, экс-шеф-редактор проекту “Великі Українці” на телеканалі “Інтер”

З Інтернет-видання “Українська правда”, 20. 05. 2008 (www.pravda.com.ua)

Таблиця 3
Частка
19. 68
16. 50
13. 00
12. 78
12. 68
12. 65
11. 49
9. 81
9. 66
6. 70

ПРОЕКТ «ВЕЛИКІ ПРОСТАКИ»

Петро АНТОНЕНКО

Дуже хочеться завершити тему телевізійного проекту “Великі українці”. Поділяю думку Юрія Ілленка, який сказав, що нації, у якої є Тарас Шевченко, просто непристойно проводити такі шоу. Газета “Сьогодні” наступного дня після фіналу возвістила заголовком на першій шпальті: “Ім не хватило 600 нежадних бандеровцев”. Цебто, не вистачило шестисот голосів прихильників Бандери, щоб саме його вивести на перше місце, а не на третє, як вийшло в підсумку.

Не прогавав відгукнутися на фінал і присяжний історик газети “Сьогодні” Олесь Бузина. У колонці “Победа русского князя” написав: “Самым главным “украинцем” оказался Ярослав Мудрый, князь Руси, живший задолго до того, как слово Украина появилось на свете”. На це можна відповісти дуже коротко: князь жив ще “задовше” до того, як на світі з’явилося слово “Росія”. А просторікування, що, мовляв, комусь не вистачило 600 голосів для перемоги свого кандидата, безглузді. Адже весь конкурс був цілеспрямованою фікцією. Шкода, що нормальні люди дали втягти себе в цю гру. Конкурс не був і не міг бути волевиявленням громадян.

По-перше, організатори конкурсу чомусь узяти на себе місію “відсіувати” голоси. Виявляється, голосування можна ось так “коригувати”.

По-друге, в конкурсі не встановлено заборони для подання однією людиною більш як одного голосу. Технічно це можливо — комп’ютер міг би не зараховувати другого, п’ятого тощо голосу з одного мобільного. Навпаки — афішували, хто надіслав більше! Тоді що це було — волевиявлення людей чи проплачених функціонерів, клакерів, наймитів, тобто тих самих грошей?

Хто повірить у підсумкову таблицю конкурсу, в цей розставлений шоуменами ранжир? У те, що українська нація настільки національно байдужа, що вважає в цьому ранжирі Амосова другим, вище за Шевченка і Хмельницького, а Франка — останнім, десятим? Чи навпаки, вже настільки національно свідомі, щоб поставити на третє місце Степана Бандеру?

Організатори проекту задекларували його мету так: привернути увагу до видатних постатей України, показати їх українцям. Невже лише в такий спосіб, через такі “проекти” маємо відкривати нашу історію? Чому вона для мільйонів українців досі закрита? Чому її не відкривають нормально?

Зараз у звичайному селі на найпростішу телеантену можна приймати по 10 і більше телепрограм просто з ефіру. В містах, де є кабельне телебачення, кількість каналів на ньому вже сягнула півсотні й постійно зростає. Кількість супутникових каналів уже не злічити. Але спробуйте знайти в цьому океані телебачення щось справді українське!

Протягом двох років київська студія “Віател” зняла понад 50 документальних фільмів про видатних українців. Вона безуспішно намагається “пробити” ці фільми на основні українські телеканали. Досі вдалося умовити лише “5 канал”. Так само на точці замерзання — питання про випуск цих чудових фільмів масовим накладом на дисках, а його чекають тисячі шкіл, заморожені телепроектами українці.

Доки не відкриємо собі нашу справжню, славу, трагічну, складну історію, доти й будуть товктися в нашому інформаційному просторі отакі телешоумобільпроекти як профанація для простаків, за яких нас мають.

ВІДЧУТИ ЖИВУ ДУШУ НАРОДУ

Культурний центр України в Москві відзначив своє 15-річчя. До цієї дати в столиці Росії випущено книгу, в якій зібрано публікації про його роботу.

На урочистому засіданні було зачитано привітання від Президента України Віктора Ющенка.

Заступники керівника Секретаріату Державного управління справами Президента України Валентина Крук і Олег Дробинський вручили працівникам Культурного центру почесні нагороди від імені Керівника Державного управління справами Ігоря Тарасюка. Було вручено також почесні відзнаки і грамоти Міністерства культури і туризму України, підписані міністром Василем Вовкуном.

У Центр надійшло близько сотні вітань з України та Росії — від Всеукраїнського товариства “Просвіта” імені Тараса Шевченка, Національної спілки письменників України, Інституту історії та Інституту літератури Національної академії наук України, Академії педагогічних наук України, Київської дитячої Академії мистецтв, Національної парламентської бібліотеки, інших українських та російських наукових, освітніх, громадських організацій, від організацій української діаспори й культурних центрів іноземних держав у Москві.

Із вітальним словом виступили Надзвичайний і Повноважний Посол України в Росії Олег Дьомін, двічі Герой Радянського Союзу, льотчик-космонавт Павло Попович, доктор філологічних наук, лауреат Національної премії України імені Тараса Шевченка Юрій Барабаш, почесний голова Ради українських земляцтв у Москві Микола Челомбитко, голова Об’єднання українців Москви Вікторія Скопенко, президент регіональної громадської організації “Земляцтво Донбасівців” Микола Луньов, голова Правління регіональної громадської організації вихідців із Хмельницької області Валентин Косарик та інші.

Відбувся святковий концерт, в основу якого покладено виступ Міжнародної хорової капели “Славутич” Культурного центру України в Москві. Концерт провів народний артист Росії, заслужений артист України Олександр Голобородько.

Володимир МЕЛЬНИЧЕНКО, генеральний директор Культурного центру України в Москві, доктор історичних наук, заслужений діяч науки України

Півтора століття тому, коли Тарас Шевченко найдовше жив у Москві, вхід у будинок, у якому ми перебуваємо, розташовувався з боку Великого Афанасєвського провулка. На Арбатську вулицю, як вона тоді називалася, виходила цегляна стіна з намальованими декоративними вікнами. Можна було рукою доторкнутися до них. Я легко уявляю собі бородатого поета, який, “блукуючи по закарлючистих вулицях московських”, зупинився, вражений удатим малюнком вікна, й легенько провів по ньому рукою... Про що він думає? Може, про те, що будинок уже час повернути вхідом до вулиці? Що вікна мають увечері світитися справжнім теплом? От який в цьому чужому московському будинку хтось завжди пам’ятав про далеку неньку Україну та його не забув пом’янути незлим тихим словом...

Хай це лише моя фантазія, але реальним історичним фактом є те, що Кобзар бував на Арбаті, а в квітні 1861 року домовина з його прахом стояла в храмі святого Тихона. Тоді Шевченко назавжди залишив Старий Арбат, щоб залишитися у вічності.

Михайло Грушевський, який з вересня 1916 року до березня 1917-го жив на Арбаті, недалеко від нинішнього будинку Культурного центру, вважав, що в Москві “здавалося особливо потрібним робити якісь запаси і сховки української національної енергії”. Дякуючи геніям, українська національна енергія пульсує сьогодні на Арбаті. Закон збереження енергії діє і в духовній сфері.

Культурний центр України в Москві підтвердив і показав повсякчасну духовну присутність Тараса Шевченка й Михайла Грушевського в Українському домі, який є власністю нової, незалежної України й успішно працює в ім’я нашої держави.

Сьогодні ми вдячні всім, хто був причетний до створення Культурного центру України в Москві, який уперше дав Україні можливість стверджувати себе за кордоном. Він дає можливість українцям, які живуть у Росії, відчувати живу душу свого народу, реалізувати “святе синівське право з матір’ю побуту на самоті”.

Культурний центр перебуває в контексті світової культури, розширює й поглиблює інформаційно-духовні зв’язки, зокрема, ми співпрацюємо з культурними центрами інших держав, передусім слов’янських.

Прапор України на Арбаті, 9 оз-

начає її духовну присутність у самому серці Росії. Культурний центр України в Москві робить усе можливе для пропаганди української мови, культури і духовності, зміцнення дружби двох народів, поглиблення взаєморозуміння між сусідніми державами.

Системна робота Культурного центру значною мірою компенсує історичну несправедливість, за якою українська культура в Росії представлена незрівнянно менше, ніж російська в Україні.

Інформаційна політика Центру спрямована на те, щоб росіяни мали змогу отримувати правдиву інформацію про нашу історію та культуру, усвідомлювали, що український народ — окрема самобутня частина людства, а Україна — суверенна, соборна держава.

Про нас часто пишуть і говорять в українських і російських засобах масової інформації. Книга про Культурний центр, переконує в цьому. Важливий елемент цієї роботи — щомісячні інформаційні зустрічі української громади Москви з дипломатами Посольства України, давня щоденна співпраця з Посольством.

Культурний центр має інформаційно-довідкову бібліотеку, в яку надходять понад 60 періодичних видань з України. Окраса сучасного Арбату — магазин “Українська книга”. Дедалі популярнішими стають Українська недільна школа і Курси української мови. Ми прагнемо, щоб у нових поколінь українців у Росії та й у самих росіян формувалося бажання зрозуміти український народ через українську мову.

У середовищі російськомовного Арбату щодня реалізується пророча й незабутня Шевченкова максима: “У їх народ і слово, і у нас народ і слово”. Те слово, яке Кобзар назвав “Божим кадилом, Кадилом істини”.

Не випадково Президент України Віктор Ющенко взяв участь у відкритті нового класу Української недільної школи.

Проте ми стоїмо лише на самому початку цієї стратегічно важливої роботи. Питання про українську освіту в Росії досі не виходить федеральна україномовна газета. Постає питання про видання українського журналу, схожого на “Промінь”, яким опікувалися Володимир Винниченко і Михайло Грушевський.

Час сповна усвідомити, що м’яке і всеохопне проникнення в інформаційний простір Росії, в російські культурно-гуманітарні сфери вимагає не розмов і декларацій, а фінансування й державного патронату.

Розв’язання цих питань виходить далеко за межі можливостей Культурного центру, воно вимагає

міждержавного порозуміння та співпраці. Проте Центр міг би стати координаційним органом у реалізації конкретних освітньо-інформаційних і культурологічних програм.

В основі нашої розмаїтої діяльності лежать проекти “Тарас Шевченко”, “Микола Гоголь”, “Михайло Грушевський”, “Леся Курбас”, “Василь Стус”, “Діти в Культурному центрі України в Москві”, “Україна — європейська держава”, “Українське кіно”, “Україна театральна”, “Презентація”, “Відомі українці в Росії” тощо.

Протягом року в Культурному центрі відбувається понад 200 заходів — концертів, виставок, спектаклів, кінопоказів, презентацій, творчих вечорів, конференцій, зустрічей, які відвідують близько 15 тис. осіб.

Наш концертний і виставковий зали добре відомі не лише московським українцям, а й усім москвичам і гостям столиці, які люблять українське слово, українську пісню й танець, українське малярство.

У нас виступали видатні майстри української і російської культури Богдан Ступка, Ніна Матвієнко, Анатолій Паламаренко, Микола Машенко, Мирослав Скорик, Олександр Голобородько, Марія Стеф’юк, Лариса Кадочникова, Бела Руденко, Володимир Бортко, Микола Гнатюк, Роман Віктюк, Клара Лучко, Йосип Кобзон, Раїса Нєдашківська, Єліна Бистрицька, Галина Чорноба, Володимир Конкін, Олексій Петренко, Євгенія Симонова, Дмитро Попов і багато інших.

Наші відвідувачі мали змогу чути полум’яне публіцистичне і поетичне слово та виважену наукову інформацію з вуст Павла Поповича, Бориса Патона, Миколи Жулинського, Юрія Барабаша, Василя Антоніва, Володимира Яворівського, Леся Танюка, Павла Мовчана, Євгенії Дєйч, Тараса Дудка, Миколи Білоболоцького, Неллі Корнієнко, Романа Лубківського, Олега Дьоміна, Івана Шишова.

На нашій сцені показували свої вистави Національний академічний драматичний театр ім. І. Франка, Національний академічний театр російської драми ім. Лєсі Українки, Національний академічний український драматичний театр ім. М. Заньковецької, Театр “У кошику” Державного центру театрального мистецтва ім. Леся Курбаса, Львівський духовний театр “Воскресіння”, Київський театр “Колесо”, Київський фольклорний театр “Берегиня”, Харківський театр дітей “Тимур”, театр Одеського будинку актора та ін.

У Культурному центрі виступали Національний заслужений академічний український народний хор ім. Г. Верьовки, Черкаський академічний заслужений український народний хор, вокальна

Фото Віктора БІРЖОВА

формація “Пікардійська терція”, Державний камерний ансамбль “Київські солісти”, Національний ансамбль солістів “Київська камера”, камерний хор “Київ”, чоловічі вокальні квартети “Гетьман” і “Явір”, жіноче вокальне тріо “Золоті ключі”, тріо бандуристок “Росава” (Житомир), “Вербена” (Черкаси), “Журавка” (Чернігів), театр пісні і танцю “Легенда” (Луганськ), ансамбль народних інструментів “Рідні наспіви” Національної філармонії України, чоловічий вокальний гурт “Козацькі забави”, фольклорний гурт “Козаки” та інші ушлавлені творчі колективи.

Малярство України було представлено в Центрі полотнами Марії Приймаченко, Тетяни Яблонської, Валерія Франчука, Тетяни Голембієвської, Віктора Сидоренка, Валентини Цветкової, Віктора Ковтуна, Сергія Дуплія, Сергія Григораша, Костянтина Головіна. У нас можна було милуватися казковими гобеленами Людмили Жоголь, українською вишивкою Віри Роїк, малярством на шовку Наталії Гронської. Демонстрували скульптури Валентина Зноби, Олега Пінчука, Ігоря Гречаника, Олексія Леонова.

Культурний центр України наполегливо здійснює масштабний проект “Діаспора”, в рамках якого відбуваються презентації регіональних українських організацій у Росії, поширюється найкращий досвід. Архангельські українці пишуть, що завдяки Культурному центру “налагоджуються зв’язки з різними художніми колективами українських організацій, розширюється коло спілкування, зберігається особливий дух українства”. Республіканський національно-культурний центр українців Башкортостану вважає, що “сьогодні Центр — форпост сучасної освіти, науки та культури в Російській Федерації”.

Втім, наївно було б запліщувати очі на значні труднощі, які нам доводиться долати в діаспорі Росії. Лєвову частину турбот має взяти на себе російська сторона, але й Україна повинна забезпечити механізм реалізації проекту “Діаспора”. Це кардинально змінило б на краще ситуацію в роботі з українською діаспорою в Росії як частиною нашого народу.

Набирають сили українські земляцтва Москви, з якими ми тісно співпрацюємо. Щомісяця у Центрі проходять зустрічі та вечори, на які приїжджають представники областей. Це робота, стратегічну перспективу якої важко переоцінити.

У нас працюють творчі майстерні Української народної хорової капели Москви та Міжнародної хорової капели “Славутич”, проводяться Український музичний салон і музичний абонемент “Юні таланти нового століття”, за якими стоять уряд Москви та громадська організація “Українці Москви”.

Культурний центр залучає дітей та молодь до національно-

культурної роботи, сприяє структуруванню молодіжних організацій.

Ми знайшли спільну мову з усіма патріотами, які хочуть і можуть працювати на благо України.

Новий напрям — наукова діяльність Культурного центру. П’ять років тому ми розширили його функціональні обов’язки, вперше обумовивши в Статуті здійснення науково-дослідної діяльності в галузі історії, культури і мистецтва України.

За ці роки ми видали в Москві українською мовою 10 книг загальним обсягом 250 друкованих аркушів, зокрема монографії про перебування в місті Шевченка й Грушевського. Невдовзі в московському видавництві виходить книжка російською мовою “Тарас Шевченко в Москві”. У Києві побачила світ збірка вибраних поезій Шевченка українською й російською мовою. У Центрі проходять наукові конференції, зокрема міжнародні, презентуються колективи та видання інститутів Національної академії наук України, відбуваються зустрічі вчених України і Росії.

Існує потреба створення в Центрі Інституту українознавства на громадських засадах з тим, щоб у майбутньому він став повноцінною науковою структурою. Доцільно створити аналітичний відділ, який відслідковував би сучасні процеси розвитку російсько-українських культурних зв’язків і вносив конкретні пропозиції щодо їхнього вдосконалення й поглиблення.

Можна розгорнути стажування молодих українських культурологів, інших учених, які досліджують проблематику українсько-російських відносин.

Сподіваємося, що унікальну державну установу, що досі працює на засадах госпрозрахунку, буде нарешті включено в систему державної уваги й цільової фінансової підтримки.

Ми підсумовуємо результати роботи колективу. Кінець ХХ століття припав на будівництво (реконструкцію) староарбатського будинку № 9 та здійснення перших кроків на духовно-просвітницькій ниві. У ХХІ столітті Культурний центр став найпотужнішим і найдосвідченішим культурологічним суб’єктом Української держави за кордоном.

Досвід унікальної інституції слід використати не лише в діяльності нових інформаційно-культурних центрів України за кордоном, а й для реалізації масштабних міждержавних культурних програм. Центр може стати моделлю для подальшого розгортання діалогу української культури з російською та з іншими світовими культурами.

Культурний центр України в Москві як повноважний духовний представник нашої держави в Росії наполегливо й самовіддано працює, за словами Тараса Шевченка, “на славу нашої преславної України”.